

Senter for forskning på
sivilsamfunn &
frivillig sektor

Frivillig sektor og innvandrere

Et forskningsbasert notat

Signe Bock Segard

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig
sektor

Oslo/Bergen 2011

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2011

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
Co/Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.sivilsamfunn.no

Notatet er finansiert gjennom prosjektet «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom Uni Rokkansenteret og Institutt for samfunnsforskning.

Innhold

Forord	5
Innledning	7
Begrepsavklaring – majoritet, minoritet og innvandrere	9
Notatets utgangspunkt, problemstillinger og struktur	9
Sentrale funn i ny empirisk forskning	13
Innvandrerens deltagelse i frivillige organisasjoner	13
Barrierer og betingelser for frivillighet på individ-, organisasjons- og samfunnsnivå	16
Effekten av frivillig deltagelse	23
Avslutning	27
Viktige hensyn i diskusjonen om statlige tilskuddsordninger og integrering	29
Hva man vil oppnå – integrasjon og mulige dilemmaer	29
Viktige hensyn og mulige virkemidler og tiltak	32
Avslutning og konklusjon	36
Litteratur	39
Appendiks. Forskningens design og datagrunnlag	41
Sammendrag	49

Forord

I desember 2010 fikk «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor»¹ i oppdrag av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ved Integrerings- og mangfoldsavdelingen å utarbeide dette notatet om frivillig sektor og innvandrere.

Notatet skal utgjøre et forskningsbasert innspill til departementets pågående arbeid med revidering av tilskuddsordninger knyttet til innvandrerskasjoner spesielt, og frivillig sektor og folk med innvandrerbakgrunn mer generelt.

Notatet er basert på den nye forskningen knyttet til frivillig sektor og innvandrere som er blitt gjennomført i regi av «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor» siden dets oppstart i 2008.

Det er undertegnede som har hatt ansvaret for og som har skrevet dette notatet. Samtidig er det viktig å understreke at dette ikke var mulig uten det arbeid som gode kollegaer ved sentret har gjort i forbindelse med gjennomføring av konkrete forskningsprosjekter og utarbeidelse av tilhørende rapporter. Jeg vil derfor takke alle som på denne måten har bidratt til dette notatet.

Oslo, februar 2011

Signe Bock Seggaard

---

1. «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor» er et frittstående forskningsprogram som drives som et samarbeidsprosjekt mellom Institutt for samfunnsforskning og Uni Rokkansenteret. For mer informasjon vises det til sentrets hjemmeside: <http://www.sivilsamfunn.no/>.

Innledning

Frivillig sektor og organisasjoner på nasjonalt så vel som på lokalt nivå trekkes i stigende grad inn som et aktivt virkemiddel for å ivareta og implementere mål som er definert på den offentlige politikken arena. Det gjelder også innen integreringsområdet der frivillige organisasjoner betraktes som en effektiv støttespiller til det offentlige apparatet, fordi de har en nærhet til folks behov og dermed en helt annen mulighet for å igangsette målrettede tiltak (se Hagelund & Loga 2009:75). At frivillige organisasjoner nærmest forutsettes å spille en større samfunnsmessig rolle som rekker ut over å tilby sine medlemmer en bestemt type aktivitet, er knyttet til det syn at frivillig sektor representerer noen verdier av mer normativ art. Dertil kommer en rekke ideelle organisasjoner som ikke er grunnnet på medlemsaktiviteter, men på mer ideelle oppgaver rettet mot et bredere samfunnsengasjement. Uansett organisasjonstype er det en tendens til å se på frivillige organisasjoner som eksponenter for verdier som demokrati, likeverd og toleranse gjennom å være arena for sosial sosialisering, demokratisk dannelse og interesserepresentasjon. Sagt på en annen måte: sivile frivillige organisasjoner kan være en arena for sosial og politisk integrasjon. Det er blant annet på den bakgrunn at frivillig sektor betraktes som en sentral aktør i arbeidet med integrering av innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn.

Hensikten med dette notatet er å gi et forskningsbasert innspill til BLDs pågående arbeid med å revidere statlige støtteordninger målrettet frivillige organisasjoner og frivillig virksomhet som har et integrerende siktemål med sitt arbeid. Ordningene omfatter *drifttilskudd* så vel som mer spesifisert *prosjektilskudd til frivillige organisasjoner*.² Slik vi tolker det kan dette være

---

2. Det vises til statsbudsjettet for 2011 kapittel 821 post 71 som definerer tilskuddsordningens fire hoveddeler samt en tilleggsdel: «1) tilskot til frivillig verksemd i lokalsamfunn som medverkar til deltaking, dialog og samhandling, 2) tilskot til drift av landsdekkjande organisasjonar på innvandrarfeltet som arbeidar landsomfattande og/eller med problemstillingar av nasjonal karakter, 3) tilskot til frivillige organisasjonar sitt haldningsskapande/førebyggjande arbeid mot tvangsekteskap og 4) informasjons- og rettleiingstiltak retta mot innvandrara. I tillegg gis det middel over denne posten til innsats for særlege utsette

frivillige organisasjoner 1) som er basert på etnisk, kulturell eller religiøs tilhørighet eller 2) som faller inn under det man kan betegnes som tradisjonelle norske organisasjoner der deler av virksomheten er rettet mot integrering av minoritetsgrupper.

I sammenheng med et slikt siktemål trekkes ofte frem betegnelsen «innvandrersorganisasjon», hvilket også er den betegnelsen som brukes i overskriften for post 71, kapittel 821 i statsbudsjettet 2011: «Tilskot til innvandrersorganisasjonar og anna frivillig verksemd». En slik begrepsbruk er ikke uproblematisk. Som Hagelund & Loga (2009:30ff) beskriver, finnes det innen forskning så vel som i den offentlige politikken ulike måter å definere «innvandrersorganisasjon». En måte er å ta utgangspunkt i medlemmene og hvorvidt de tilhører gruppen av personer med innvandrerbakgrunn. En annen måte er å se på organisasjonenes formål og hvorvidt disse er rettet mot integrering av innvandrere. En tredje måte er å ta utgangspunkt i kriterier og retningslinjer som utarbeides av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) i forbindelse med tildeling av offentlige tilskudd over statsbudsjettet. Utfordringen i det siste tilfellet er at «[d]isse retningslinjene oppdateres årlig (...). IMDis retningslinjer er knyttet til satsningsområder i integreringspolitikken» (Hagelund & Loga 2009:31). Dermed kan en definisjon av innvandrersorganisasjon basert på dette varierer mer eller mindre fra år til år.

Notatet vil ikke forfølge problemstillingen knyttet til definering og avgrensning av «innvandrersorganisasjon». Det skyldes at det sentrale i forbindelse med mandatet for notatet snarere er sette søkelys på viktige hensyn som politikken bør ha for øye når den utvikler/reviderer et tilskuddssystem for frivillig sektor med den overordnede hensikten å fremme integrering av personer med minoritetsbakgrunn – lokalt og/eller nasjonalt. I et slikt perspektiv er det sentrale fokus frivillig sektor generelt inkludert alle frivillige organisasjoner. En sentral begrunnelse for dette er knyttet til det syn at «[h]ele frivillighetssektoren er ansett for å ha en viktig samfunnsmessig rolle i å forme og sosialisere» (Hagelund & Loga 2009:33).

---

innvandrargrupper i samhøve med tiltaksplan mot fattigdom og til kontakt mellom innvandrersorganisasjonar og styresmaktene.»

Begrepsavklaring – majoritet, minoritet og innvandrere

Notatet opererer med to befolkningshovedgrupper, *majoritet* og *minoritet*. Minoritetsgruppen omfatter personer med asiatisk eller afrikansk landbakgrunn som av hensyn til lesevannlighet vil bli omtalt som ikke-vestlig bakgrunn. Innen minoritetsgruppen skjelnes det videre mellom *førstegenerasjonsinnvandrere* og *andregenerasjonsinnvandrere*. Førstegenerasjonsinnvandrere refererer her til personer som er født i Asia eller Afrika og som selv er innvandret til Norge. Andregenerasjonsinnvandrere er født i Norge (norskfødte) av to foreldre som er førstegenerasjonsinnvandrere. Dersom ikke annet er spesifisert viser begrepene «innvandrere» og «minoritet» dermed til befolkningsgrupper med afrikansk eller asiatisk landbakgrunn (ikke-vestlig bakgrunn). Av hensyn til språklig variasjon brukes de to begrepene «innvandrere» og «minoritet» om hverandre som samlebetegnelse for første- og andregenerasjonsinnvandrere.³ Majoriteten omfatter nordmenn og innvandrere med ikke-asiatisk eller ikke-afrikansk landbakgrunn. Av hensyn til lesevannlighet omtales dette som vestlig bakgrunn. Dersom ikke annet er spesifisert brukes begrepene som beskrevet over.

Noen unntak fra denne begrepsbruken forekommer. Det gjelder især det som er basert på Guro Ødegårds casestudie av Veitvet (Ødegård 2010).

Notatets utgangspunkt, problemstillinger og struktur

Utgangspunktet for dette notatet er at deltagelse i frivillige organisasjoner og frivillig virksomhet *kan* være et viktig skritt mot integrering i storsamfunnet, fordi frivillig deltagelse under visse betingelser bidrar til å fremme mellommenneskelig tillit. I flere av rapportene fra «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor» har man nettopp rettet fokus mot mellommenneskelig tillit og hvilken effekt deltagelse i frivillig sektor har på utvikling av tillit – på individnivå så vel som på samfunnsnivå. På den andre siden er det også nødvendig å erkjenne at «det ikke er alle organisasjoner som produserer tillit, noen kan også produsere mistillit» (Loga 2010:55). En nærmere klargjøring av tillitsbegrepet vil bli gjort i siste del av kapittel to om effekten av deltagelse i frivillige organisasjoner samt i kapittel tres drøftelse av «Hva man vil oppnå - integrasjon og mulige dilemmaer».

---

3. Dette i motsetning til SSBs begrepsbruk der «innvandrere» ikke er knyttet til landbakgrunn, men alene viser til «personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og som på et tidspunkt har innvandret til Norge» (SSB 2010). Notatets bruk av «andregenerasjonsinnvandrere»-begrepet tilsvarer SSBs kategori «norskfødte med innvandrerforeldre» der foreldrene har asiatisk eller afrikansk landbakgrunn.

Videre er det viktig å presisere at den nye forskningen ved «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor» ikke har studert de spesifikke effektene av ulike tilskuddsordninger – det være seg driftstilskudd eller prosjektilskudd – med hensyn til målet om å fremme integrasjon av innvandrere. Notatets fokus vil derfor være av mer generell karakter, samtidig som notatet i sin drøftelse vil berøre aspekter som også kan relateres mer konkret til de to overordnede tilskuddsformene.

For de som er interesserte er den anvendte forskningens design og metode inkludert datagrunnlaget presentert i appendikset til dette notatet. For nærmere og mer spesifikk informasjon vises det også til de vitenskapelige arbeidene som dette notatet i hovedsak bygger på:

- Eimhjellen, Ivar & Signe Bock Seggaard (2010), *Etniske minoriteter og frivillige organisasjoner*. Rapport 2010: 8. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Enjolras, Bernard & Dag Wollebæk (2010), *Frivillige organisasjoner, sosial utjevning og inkludering*. Rapport 2010: 2. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Gulbrandsen, Trygve & Guro Ødegård (kommer), *Frivillige organisasjoner i en ny tid. Utfordringer og endringsprosesser*. Rapport 2011. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Hagelund, Anniken & Jill Loga (2009), *Frivillighet, innvandring, integrasjon. En kunnskapsoversikt*. Rapport 2009: 1. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Loga, Jill (kommer), *Inkludering i nærmiljø. Frivillige organisasjoner som flerkulturelle møteplasser, Møhlenpris i Bergen*. Rapport 2011. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
- Seggaard, Signe Bock (kommer), «Sosial kapital og organisasjonstilknytning blant etniske minoriteter» i Dag Wollebæk & Signe Bock Seggaard (red.) *Sosial kapital i Norge*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Wollebæk, Dag & Karl Henrik Sivesind (2010), *Fra folkebevegelse til filantropi? Frivillig innsats i Norge 1997-2009*. Rapport 2010: 3. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Ødegård, Guro (2010), *Foreningsliv i et flerkulturelt lokalsamfunn. En studie om integrasjon og sosial kapital*. Rapport 2010: 6. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Notatet struktureres videre i to hoveddeler med følgende problemstillinger som belyses i henholdsvis kapittel 2 og 3:

1. Kort oppsummere den nye empiriske forskningen gjennomført ved «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor» som omhandler innvandrere og frivillig sektor og som er relevant for arbeidet med statlige tilskuddsordninger for å fremme integrering gjennom deltagelse i frivillig sektor.
2. På bakgrunn av oppsummeringen synliggjøre og drøfte sentrale hensyn som bør tas med i diskusjonen om hvilken rolle statlige tilskuddsordninger og -midler har eller kan ha for å fremme integrering av minoritetsbefolkningen i storsamfunnet gjennom deltagelse i frivillig sektor.

Med hensyn til punkt to er det naturlig å understreke at valg av virkemidler i form av spesifikke tilskuddsordninger er et politisk spørsmål, og at dette notatet som et forskningsbasert innspill derfor legger vekt på å få frem og drøfte «viktige hensyn» i denne sammenhengen.

Videre vil kapittel to oppsummere sentrale funn fra den forskningen som er gjennomført i regi av «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Kapittel tre vil deretter belyse punkt to. Til sammen vil kapittel to og tre forhåpentlig være et viktig innspill til BLDs pågående arbeid med revidering av tilskuddsordninger knyttet til innvandrersorganisasjoner spesielt og frivillig sektor og folk med innvandrerbakgrunn mer generelt.

Sentrale funn i ny empirisk forskning

Dette kapittel oppsummerer sentrale funn fra den nye empiriske forskningen gjennomført ved «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor» som omhandler innvandrere og frivillig sektor og som er relevant for arbeidet med statlige tilskuddsordninger for å fremme integrering gjennom deltagelse i frivillig sektor. Oppsummeringen struktureres rundt sentrale funn knyttet til følgende temaer: a) Innvandreres deltagelse i frivillige organisasjoner b) Barrierer og betingelser for frivillighet samt c) Effekten av frivillig deltagelse.

Innvandreres deltagelse i frivillige organisasjoner

Innledningsvis kan det være grunn til å slå fast at til tross for en reell tilbakegang i norsk frivillighet, så er det ikke snakk om en krise (Wollebæk & Sive-sind 2010:23-24). Sammenligner man andelen av hele den norske befolkningen som har deltatt i frivillig arbeid med tilsvarende andeler i land der man finner mest frivillig arbeid – Norden, den anglosaksiske kulturkrets og sentraleuropeiske land – plasserer Norge seg helt i toppen sammen med Sverige (48 %). Norge er fortsatt i verdenstoppen når det gjelder frivillighet.

For minoritetspersoner med ikke-vestlig bakgrunn (afrikansk eller asiatisk landbakgrunn) og som har bodd minimum fem år i Norge er det 36 % som har utført *frivillig arbeid* det siste året (Eimhjellen & Seggaard 2010:16).⁴ Her er det viktig å bemerke at andelen av ikke-vestlige som utfører frivillig arbeid i Norge er ganske høy i internasjonal sammenheng. Hvis man tenker seg at ikke-vestlige minoriteter hadde utgjort hele den norske befolkningen, så hadde Norge fortsatt vært i verdenstoppen når det gjelder frivillighet.

Når det gjelder hvilke typer organisasjoner det utføres frivillig arbeid for, er det klare forskjeller mellom den ikke-vestlige minoriteten og den vestlige

---

4. Når ikke annet er spesifisert er data om ikke-vestlige minoriteter basert på personer som har bodd minimum fem år i Norge. Det vises til notatets appendiks for nærmere informasjon om datagrunnlaget.

majoriteten. Minoritetsbefolkningen (med minimum fem års botid i Norge) deltar i mindre grad i frivillig arbeid innen kultur- og fritidssektoren og innen velforeninger, men de er mer aktive enn den vestlige majoriteten innen velferdsområdet, politisk arbeid og religiøse organisasjoner. Ikke-vestlige minoriteter er overrepresentert som beboere i borettslagene og utfører i ganske stor utstrekning frivillig arbeid i borettslag. På den andre siden er det i hele befolkningen bare 72 personer med innvandrerbakgrunn fra Afrika eller Asia som innehar et styreverv i et norsk borettslag. Dette betyr at mens ikke-vestlige minoriteter deltar i dugnader og annet frivillig arbeid i relativt stort omfang, har de svært liten medbestemmelse over viktige forhold i nærmiljøet (Wollebæk & Sivesind 2010:49ff).

Ser man nærmere på utbredelsen av *medlemskap* i frivillige organisasjoner viser data at det blant personer med ikke-vestlig bakgrunn og som har bodd minimum fem år i Norge er en markant lavere andel som er medlemmer av en eller flere frivillige organisasjoner enn i gruppen av vestlige personer (41 % versus 70 %). Andregenerasjonsinnvandrere er dessuten i mindre grad medlemmer enn sin foreldregenerasjon. Dette har sammenheng med at andregenerasjonsinnvandrere i hovedsak består av unge mennesker og unge mennesker har generelt færre organisasjonsmedlemskap enn voksne og eldre. Videre er det i motsetning til frivillig arbeid klare forskjeller mellom minoritets- og majoritetsungdom med hensyn til medlemskap. Mens 52 % av majoritetsungdom (under 25 år) er organisasjonsmedlemmer, gjelder dette bare 36 % av andregenerasjon med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn (Wollebæk & Sivesind 2010:70ff). Forskjellene i utbredelse av medlemskap er tankevekkende, idet det indikerer en ulikhet i tilgang til innflytelse: formell medlemskap i en organisasjon gir medlemmet mulighet for innflytelse gjennom organisasjonsdemokratiske strukturer.

For flere detaljer om utbredelse av medlemskap vises det til Tabell 1, som viser andelen av henholdsvis den vestlige majoritetsbefolkningen og den ikke-vestlige minoritetsbefolkningen som er medlem av ulike organisasjonstyper. Tabellen spesifiserer videre fordelingen blant andregenerasjons- og førstegegenerasjonsinnvandrere.

Tabell 1. Medlemskap etter majoritets- og minoritetsbakgrunn. Prosent.

	Andel som er medlem			
	Ikke-vestlig minoritet ^a			Vestlig majoritet
	Førstegenerasjon	Andregenerasjon	Totalt	Totalt
Alle organisasjonstyper	42	36	41	70
Kultur og fritid				
Kunst og kultur	4	8	5	14
Ildrett	9	10	10	28
Hobby og fritid	6	5	6	20
Velferd				
Utdanning og forskning	6	5	9	7
Helse, pleie og redningsarbeid	7	8	7	15
Sosiale tjenester	4	5	4	8
Politiske, humanitære og miljø				
Miljøvern	0,9	3	1	6
Rettighets- og støttearbeid	6	3	5	2
Politiske partier	10	3	9	6
Internasjonale	8	10	8	10
Bolig og økonomi				
Velforeninger og grenselag	6	3	5	20
Borettslag	12	8	12	17
Arbeidslivsforeninger	17	10	16	31
Religion og livssyn	17	10	16	8
Andre	4	3	4	6
<i>N (uvektet)</i>	<i>152</i>	<i>206</i>	<i>358</i>	<i>1464</i>

^aOmfatter personer med asiatisk eller afrikansk landbakgrunn som har bodd i Norge minimum fem år.

Kilde: Wollebæk & Sivesind 2010:71, tabell 16.

Ser man nærmere på det antall timer som brukes som organisasjonsmedlem, viser vår forskning at personer med minoritetsbakgrunn i gjennomsnitt bruker færre timer per år innen de fleste frivillighetsområdene enn det som en person med majoritetsbakgrunn gjør. Dette gjelder også innen organisasjoner der minoritetspersonene er bedre representert enn majoritetsbefolkningen, som for eksempel i religions- og livssynsorganisasjoner (Eimhjellen & Segård 2010:26-28). Samtidig viser data også at helt passivt medlemskap på samme måte som svært aktivt medlemskap er mest utbredt i majoritetsbefolkningen og i liten grad i innvandrerbefolkningen med asiatisk eller afrikansk landbakgrunn.

Barrierer og betingelser for frivillighet på individ-, organisasjons- og samfunnsnivå

Forrige avsnitt gav et bilde av omfanget av ikke-vestlige innvandreres deltagelse i frivillige organisasjoner i form av både frivillig arbeid og medlemskap. Bildet trekker opp noen *umiddelbare forskjeller* mellom innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn (afrikansk eller asiatisk landbakgrunn) og den vestlige majoritetsgruppen som krever en nærmere beskrivelse.

Som dette avsnitt vil vise kan disse forskjellene nemlig ikke bare forklares med ulik majoritets- og minoritetstilknytning uten også å trekke inn demografiske og sosioøkonomiske bakgrunnsfaktorer. Med andre ord, barrierer og betingelser for frivillig deltagelse på individnivå er knyttet til andre forhold enn bare skillet mellom vestlig og ikke-vestlig landbakgrunn.

Samtidig er det viktig også å rette oppmerksomheten mot mer strukturelle barrierer og betingelser for frivillighet på organisasjons- og samfunnsnivå. På hvilken måte underbygger eller utfordrer rammebetingelsene for frivillig sektor organisasjonenes mer overordnede samfunnsrolle? Spørsmålet er særlig relevant gitt dette notats hensikt om å trekke frem viktige hensyn i diskusjonen om statlige tilskuddsordninger for å fremme integrering gjennom frivillig sektor.

Barrierer og betingelser på individnivå

Vi vet fra flere empiriske undersøkelser at en blant de viktigste barrierene for minoriteters deltagelse i frivillige organisasjoner er *språket*. Hvis man føler at man ikke behersker det norske språket – altså majoritetens språk – vil sannsynligheten for frivillig organisasjonsdeltagelse alt annet likt være liten. Dette gjelder i særlig grad for kvinner, hvor språkkunnskap viser seg å være enda viktigere enn for menn (Enjolras & Wollebæk 2010:18-19).

På samme måte viser lengden på «botid» også å være av betydning for hvorvidt minoriteter engasjerer seg i frivillige organisasjoner – og i særlig grad for menn. Hva «botid» dekker over, er til dels uklart. Botid er på en måte «en sort boks» der lengden *kan* signalisere grad av fortrolighet med majoritetens samfunn og kultur.

Det er viktig å være oppmerksom på språk og botid som barrierer og dermed betingelser for frivillig organisasjonsdeltagelse blant ikke-vestlige innvandrere. Men samtidig er det en kjensgjerning at det finnes mange innvandrere som behersker det norske språket og som har bodd en god del av sitt liv i Norge. – Kanskje hele sitt liv.

Ser man nærmere på denne delen av minoritetsgruppen som har bodd minimum fem år i Norge viste forrige avsnitt at det er en forskjell i utbredelsen av frivillig arbeid når det sammenlignes med den majoritetsbefolkningen, *men*

her er det viktig å understreke at når det kontrolleres for andre relevante forhold, så viser det seg at det er sosioøkonomiske forhold som er avgjørende for om en person utfører frivillig arbeid. Det betyr at den umiddelbare forskjellen mellom majoritet og minoritet i frivillig arbeid snarere kan tilskrives forskjeller i utdanningsnivå, husholdningsinntekt og sivil status enn tilknytning til den vestlige majoritetsbefolkningen eller den ikke-vestlige minoritetsbefolkningen (Eimhjellen & Segard 2010:21).

Sosioøkonomiske forhold kan også i stor grad forklare medlemskap i frivillige organisasjoner, samtidig som data tydelig viser at personer som tilhører førstegenerasjonsminoriteten eller som har asiatisk landbakgrunn har mindre tendens til å være medlem av frivillige organisasjoner.

Med hensyn til endring over tid og spesifikke organisasjonstyper viser data at sosiale markører som inntekt og utdanning skiller jevnt over klarere enn før mellom medlemmer og ikke-medlemmer, også innen organisasjonstyper som tidligere var nokså statusnøytrale (organisasjoner på helse- og sosialfeltet og religiøse organisasjoner). Å være trygdet eller arbeidsledig hadde bare effekt på medlemskap i arbeidslivsorganisasjoner i 1997, mens det i 2009 predikerer medlemskap i flere organisasjonstyper. De politiske organisasjonene ser imidlertid ut til å gå mot strømmen; her finner vi nå flere yngre medlemmer og en noe mer utydelig sosial profil. Kjønnforskjellene har også blitt mindre i flere organisasjonstyper (se Wollebæk & Sivesind 2010:74ff).

Hovedinntrykket er allikevel et frivillig organisasjonssamfunn preget av økende sosial ulikhet, og at det snarere er sosioøkonomiske forhold som opptrer som barrierer og betingelser for deltagelse i frivillige organisasjoner enn om man har vestlig eller ikke-vestlig bakgrunn. Når det er sagt er det samtidig en kjensgjerning at minoritetsrepresentasjonen er dårligere med hensyn til medlemskap enn frivillig arbeid, og at etnisk tilhørighet har større betydning for medlemskap enn for frivillig arbeid. Det indikerer at jo mer formalisert organisasjonstilknytningen er gjennom medlemskapsforhold, desto dårligere representert er den ikke-vestlige minoritetsbefolkningen (afrikansk eller asiatisk landbakgrunn).

Betingelser og barrierer for frivillig organisasjonsdeltagelse kan videre ses i sammenheng med *holdninger til* og *motivasjon for* organisasjonsdeltagelse. Forskningen viser i den sammenhengen at blant de som utfører frivillig arbeid synes ikke-vestlige i mindre grad enn vestlige at organisasjonsmedlemskap er viktig. Den ikke-vestlige minoritetsbefolkningen er også mindre lojale overfor spesifikke organisasjoner, sammenlignet med majoritetsbefolkningen (se Eimhjellen & Segard 2010:35ff).

En nærmere analyse av vektlegging av ulike *motivasjonsfaktorer* for frivillig arbeid viser at det snarere er bakgrunnsvariabler som utdanning, inntekt, alder og kjønn som forklarer forskjellene mellom minoritetsgruppen og majoritetsgruppen. Forskjellene skyldes altså også her kun i begrenset grad den

kjensgjerning at personene tilhører minoritets- eller majoritetsgruppen. Det gjelder blant annet motivasjonsfaktorer knyttet til *praktisk erfaring og læring, det å føle seg betydningsfull og det å vise medfølelse for andre*.

En interessant forskjell med hensyn til motivasjon er at ikke-vestlige forekommer å være mere strategiske i sitt valg av frivillige arbeid. Det er en større andel blant personer med ikke-vestlig bakgrunn som mener at kontakter gjennom frivillige organisasjoner kan være til hjelp senere i arbeidslivet, og at dette er en viktig grunn for å gjøre frivillig arbeid. Attester fra jobb som frivillig er også viktigere for personer med ikke-vestlig bakgrunn enn for de med vestlig bakgrunn (Eimhjellen & Segard 2010:38-39).

Spør man mer direkte hva som hindrer en person i å gjøre (mer) frivillig arbeid er det tydelig at personer med minoritetsbakgrunn synes at det ligger flere hindringer i veien – hindringer av praktisk og interessemessig art, men også hindringer som peker ut over vedkommende selv. Særlig kan nevnes at en langt større andel av ikke-vestlige er usikre på *hvor de skal starte*. Det kan indikere at viljen er til stede, men at det å orientere seg i mengden av frivillighet synes vanskelig (Eimhjellen & Segard 2010:42).

Barrierer og betingelser på organisasjonsnivå

Med det som utgangspunkt at det er hele den frivillige sektoren og *alle typer* frivillige organisasjoner som potensielt kan være en arena som fremmer integrering av personer med minoritetsbakgrunn, setter dette avsnitt et særskilt fokus på det man ofte betegner som tradisjonelle norske organisasjoner. Hvilke forhold på organisasjonsnivå hemmer og fremmer innvandreres deltagelse i det tradisjonelle norske foreningslivet?

Svaret på dette spørsmålet er komplekst og vil avhenge sterkt av konteksten. Guro Ødegård (2010)⁵ belyser gjennom et fokus på det lokale idrettslaget på Veitvet hvordan dette foreningslivet opererer i en flerkulturell kontekst. Idrettslaget er den eneste tradisjonelle norske organisasjonen som har overlevd de store demografiske endringene på Veitvet de siste 15 årene.

At idrettslaget blir viet såpass stor plass i Ødegårds studie har sammenheng med at den organiserte idretten er den foreningsaktiviteten som i norsk sammenheng samler flest majoritets- og minoritetsungdom på en felles fritidsarena (Krange & Strandbu 2004). Det er også den aktiviteten som i størst grad aktiviserer foreldregenerasjonen til frivillig arbeid på barnas vegne. Å studere idrettslaget på Veitveit kan slik sett ha en viss overføringsverdi til andre organisasjoner. Samtidig rapporterer Likestillings- og diskriminerings-

5. Ødegård (2010) bruker minoritetsbegrepet i en litt bredere betydning enn det som notatet ellers gjør. Dette skyldes blant annet Ødegårds mer kvalitative tilnærming med utgangspunkt i en lokal kontekst.

ombudet i 2008 at det er få tegn til at idretten på forbundsnivå, forholder seg aktivt til at rekrutteringskanalen inn i idretten kan fortone seg høyst ulik for majoritet og minoriteter. Et unntak er imidlertid Fotballforbundet, som har egne prosjekter for rekruttering og tilrettelegging for minoritetsetniske barn og unge.

Ødegårds studie viser at i tillegg til barrierer på individnivå som manglende språkferdigheter og manglende økonomiske ressurser, så finnes det også mer organisatoriske barrierer, knyttet til en ukjent foreningskultur og tradisjonell driftsform. I sin nærstudie av Veitvet peger Ødegård mer overordnet på at nettverk har normer, verdier og forventinger. Disse er ofte uskrevene og må læres for å kunne deles. For nykommere eller perifere deltakere kan det være vanskelig å forstå disse. Erkjennelse av dette faktum må være utgangspunktet når det tradisjonelle norske foreningslivet skal rekruttere nye sosiale grupper til sine rekker.

Det tradisjonelle norske foreningslivet på Veitvet synes i liten grad å ha klart omstillingen ved at lokalsamfunnet på relativt kort tid har blitt flerkulturelt. Dette, i kombinasjon med generelle endringstrekk i sivilsamfunnet, har bidratt til at lokalsamfunnet ikke har sterke frivillige organisasjoner som har fungert som arenaer for lokal identitet og som aktør for utadrettet nettverksdanning i lokalsamfunnet. Idrettslaget har i liten grad evnet å vokse frem som et attraktivt og flerkulturelt fritidstilbud blant de nye beboerne. I dag fremstår det med en sterk intern organisasjonskultur, som i liten grad har evnet å bygge relasjoner, nettverk og tillit til nye potensielle medlemmer.

Det har vært reist kritikk overfor det lokale idrettslaget for å ha forsømt seg i arbeidet med å åpne klubben for de nye beboerne på Veitvet. Ledelsen har ikke hatt fokus på dette. Mens verdenen har forandret seg, drives klubben etter de samme prinsipper og metoder som den gjorde for 20 år tilbake. Det er særlig krefter internt i klubben som gang på gang har påpekt at idrettslaget både kan og må orientere seg i større grad mot den flerkulturelle virkeligheten som omgir dem. Slik har utviklingsprosjektet blitt etablert. Fordi idrettslaget skal favne «alle», fordi idrettslaget, i motsetning til eldresenteret og fritidsklubben ikke har faste ansatte, står de overfor noen klare utfordringer. Idrettslaget er ikke lenger selvrekrutterende. Det er ikke heller lenger slik at «alle» vet hva som kreves som forballforeldre. Dette er utfordringer man kanskje ikke kan forvente av de som har drevet laget i flere tiår og har sittet i ledelsene like lenge, skal kunne håndtere. Påtrykket om en endring har først og fremst kommet fra personer i klubben uten lederposisjoner, men som selv har erfaringer fra flerkulturelle miljøer. Blant disse er det en unison enighet om at man må bygge en ny organisasjonskultur basert på ansikt-til-ansikt kontakt, med den hensikt å gjennomføre målrettede og systematiske informasjonsinnsats. Dette vil kunne danne grunnlaget for å jobbe videre med å øke rekrutteringen, skolere flere trenerressurser og øke foreldredeltagelsen.

Utviklingsprosessen og tilhørende utfordringer Veitvet sportsklubb står i og *overfor*, er et eksempel på en prosess der tradisjonell foreningsdrift møter endrede vilkår i lokalsamfunnet. Her vil det på sikt oppstå behov og krav om å endre kurs, tenke nytt og finne nye måter å drive klubben på. Det vil alltid ligge noen føringer for hvordan et idrettslag driver sin virksomhet, men innenfor de fastlagte demokratiske og organisatoriske rammene viser den spede begynnelsen av utviklingsprosjektet at handlingsrommet er stort nok til å møte de endrede forutsetningene idrettslaget opererer under i dag. Eksemplet fra Veitvet illustrerer med tydelighet at også for tradisjonelle norske organisasjoner gir store demografiske endringer noen utfordringer. Organisasjonene, som ofte har eksistert i flere generasjoner, med en tradisjonell organisasjonsform som har blitt overlevert fra generasjon til generasjon, skal endres og åpnes for en pluralisme - kulturelt og verdibasert. Dette fordrer ikke bare intern vilje, men også en faglig skoloring i hva integrasjon faktisk innebærer av omstillinger på organisatorisk nivå. Dette er sentrale barrierer og betingelser for frivillighet på organisasjonsnivå som det er viktig å ha in mente.

På samme måte kan det identifiseres en rekke barrierer og betingelser for frivilligheten som betinges av den formelle politikken og de mer overordnede endringer på samfunnsnivå.

Barrierer og betingelser i politikken og på samfunnsnivå

Barrierer og betingelser for frivillighet kan som vist over være knyttet til forhold på individnivå så vel som på organisasjonsnivå. Men barrierer og betingelser for frivillighet kan også være forankret i mer overordnede strukturer og rammebetingelser for frivillige organisasjoners arbeid slik disse kommer til uttrykk i den formellen politikken og i samfunnet mer generelt. I den sammenhengen har Gulbrandsen & Ødegård (kommer) gjennom deres nærstudie av utvalgte frivillige organisasjoner og i samspill med funn fra tidligere forskning identifisert tre endringstrekk som synes å ha påvirket rammebetingelsene til frivillige organisasjoner: (1) Avideologisering (2) Individualisering og (3) Endringer i offentlig politikk. Dette er tre endringstrekk som kan fremstå som kritiske utfordringer for frivillige organisasjoners overordnede samfunnsrolle da de påvirker hvilke organisasjonstyper som dominerer, medlemmenes tilknytning til organisasjonene og ikke minst påvirker de betingelsene for organisasjonsdrift.

Avideologisering: Det er en synkende interesse blant borgerne for å delta i frivillige organisasjoner som arbeider for å ivareta overordnede samfunnshensyn og verdier. I stedet synes borgerne å være mer opptatt av organisasjoner som tilbyr aktiviteter som dekker deres personlige behov og interesser. Dette har ført til at organisasjonssamfunnet har endret seg. Mens tyngdepunktet i organisasjonslandskapet tidligere var de samfunnsrettede og verdibaserte

organisasjoner, er det i dag et sterkere innslag av aktivitets- og medlemsrettede organisasjoner (Wollebæk og Selle 2002). De nye organisasjonene som har oppnådd høye medlemstall på kort tid, er i all hovedsak disse. Dette betyr ikke at de er ideologiløse. Selv de organisasjonene som først og fremst ivaretar medlemmenes egeninteresser og behov har et grunnleggende verdifundament som aktiviteten er tuftet på. Avideologiseringen betyr heller ikke nødvendigvis at de nye organisasjonene er upolitiske. Men det politiske arbeidet i disse sammenslutningene er i særlig grad rettet mot å bedre rammevilkårene for organisasjonen og dets medlemmer.

Samtidig – selv om de ikke er mange i antall – har det vokst frem nye, nasjonale, meningsbærende og samfunnsrettede ideelle organisasjoner hvor medlemmene ønsker å bidra til å fremme overordnede verdier eller ideologiske mål. Til forskjell fra de gamle folkebevegelsene, har disse relativt få medlemmer og få lokale aktive lag. Legitimiteten er ikke nødvendigvis knyttet til høye medlemstall – men meningsbærere i det offentlige rom, samt aktivistisk arbeid overfor det politiske systemet. Disse nye organisasjonene har lykket i å bli en politisk stemme i offentligheten. I organisasjonene er bruken av nye sosiale medier avgjørende for informasjon og mobilisering. En kan nærmest betegne dem som aktivistiske tenketanker som først og fremst opprettholder en viss demokratisk struktur for å få statsstøtte.

Individualisering: Det synes å være en tendens til *økt individualisering* i befolkningen. Individualisering må ikke forveksles med egoisme, selv om konsekvensene kan tolkes dit hen. Individualisering er dyptgående endringsprosesser som påvirker hvordan individene forholder seg til samfunnet (Enjolras 2000:23). Livsstil kan i dag i større grad enn for bare to-tre generasjoner tilbake velges, og man er i mindre grad prisgitt en tilskrevet eller arvet sosial posisjon. Slik sett har den individuelle friheten på ett vis økt. Dette betyr at individet har større muligheter enn tidligere generasjoner for å velge mellom ulike aktiviteter, da også aktivitetene i mindre grad er bestemt av sosial posisjon. Det er med andre ord et større rom for å velge ulike roller, posisjoner og identiteter. I praksis betyr dette at individets bånd til kollektive grupper svekkes. Dette får konsekvenser for hvordan individene forholder seg til kollektive grupper som frivillige organisasjoner. Motivasjonen bak frivillig deltagelse synes å være mer sammensatt, der både ønsket om å fremme overordnede verdier på den ene siden – og egne personlige behov på den andre siden – ikke kan skilles fra hverandre. Økt individualisering blant borgerne er en av årsakene til at flere av de landsomfattende frivillige organisasjonene har opplevd nedgang i antallet medlemmer, lokallag, givere og frivillige. Særlig har denne utviklingen vært merkbar blant de tradisjonelle folkebevegelsene.

Individualiseringen viser seg ved at flere organisasjoner har opplevd en synkende interesse for medlemsdemokratiet. Dette kommer til uttrykk ved at flere organisasjoner melder om færre medlemmer, men flere som ønsker å

gjøre en tidsavrenset arbeidsinnsats. Det har blitt vanskeligere å rekruttere tillitsvalgte og lokallagene har færre medlemsmøter (Christensen, Wollebæk & Strømsnes, kommer). Det er også færre medlemmer som kommer på møtene i organisasjonenes øverste demokratiske organ. Denne utviklingen må videre ses i sammenheng med endringer som pågår i organisasjonenes interne demokrati. De tradisjonelle frivillige organisasjonene var kjennetegnet av å ha organisasjonsledd både på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Flere av de nye frivillige organisasjoner bryter med dette mønsteret. Enkelte velger for eksempel å ha bare to nivåer i organisasjonen, lokallag og et sentralt ledd. Tre demokratiske nivåer passer ikke inn i den nye frivilligheten hvor det er stadig vanskeligere å rekruttere tillitsvalgte. Når organisasjonssamfunnet samtidig preges av stadig flere organisasjoner med færre medlemmer (se NOU 2006:13), vil det heller ikke være organisatoriske behov for et mellomledd. Nye sosiale medier har dessuten gjort det lettere både å informere og kommunisere direkte med medlemmene uten å gå veien om et regionalt mellomledd.

Forholdet til de politiske myndighetene og den formelle politikken har endret seg. Gjennom det siste tiåret har det vært en økende politisk interesse og velvilje for sivile og frivillige organisasjoner. I kjølvannet av dette har de økonomiske rammevilkårene for frivillige organisasjoner endret seg i positiv retning. Samtidig har myndighetene, som en naturlig konsekvens av dette, utarbeidet flere nye og mer detaljerte regelverk for hvordan de ulike tilskuddene skal fordeles og bruken kontrolleres. Frivillige organisasjoner må også i større grad delta i anbudskonkurranser på lik linje med private og offentlige aktører, om oppgaver de alltid har drevet med. Dette har i flere tilfeller ført til strengere krav om dokumentasjon og regelmessige evalueringer av organisasjonenes aktiviteter og virkningene av disse. For å hjelpe organisasjonene med å tilpasse seg disse kravene har myndighetene opprettet «Frivillighetsregisteret». Det har som formål å få til en bedre samordning av dokumentasjonskravene overfor frivillige organisasjoner.

Mer penger og mer kontroll betyr også i mange tilfeller økt forvaltning knyttet til søknader og kontroll. Et nytt trekk i bildet er at myndighetene overlater denne forvaltningen til paraplyorganisasjoner. For flere av disse betyr dette at rollen som interesseorgan må samkjøres med å være offentlige myndigheters *kontrollorgan* gjennom slike forvaltningsordninger.

Effekten av frivillig deltagelse

Effekt av frivillig deltagelse vil i samsvar med forutgående avsnitt bli belyst ut fra to innfallsvinkler, nemlig effekten av individuell deltagelse i frivillige organisasjoner og effekten av organisasjonenes deltagelse i en større samfunnsmessig kontekst i form av blant annet strukturelle forandringer som følge av endringer i organisasjonenes rammevilkår.

Med hensyn til effekten av individuell deltagelse avgrenses fokus til å se nærmere på om deltagelsen fremmer de verdiene som frivillig sektor antas å representere – tillit, likeverd og toleranse gjennom å være arena for sosial sosialisering, demokratisk dannelse og interesserepresentasjon (jf. innledningen). Med andre ord om organisasjonsdeltagelse kan betraktes som et skritt på veien mot integrering i det norske samfunnet. Effektene av deltagelse på individnivå så vel som på mer overordnet nivå er relevante å ha in mente når offentlige tilskuddsordninger er tema.

Effekten av individuell deltagelse i frivillig sektor

Til sammenligning med andre land, kan man som nevnt slå fast at organisasjonsdeltagelsen i Norge fortsatt er ganske utbredt – både i den vestlige majoritetsbefolkningen og i minoritetsbefolkningen med ikke-vestlig bakgrunn (afrikansk eller asiatisk landbakgrunn). Spørsmålet som reiser seg er om dette er godt for noe.

Når man snakker om det frivillige organisasjonslivet som en sentral del av den norske kulturen og velferdssamfunnet generelt ligger det implisitt en forestilling om at den frivillige organisasjonsdeltagelsen er godt for noe. Som nevnt er en antakelse at «samfunnsdemokratiet» vil bli styrket gjennom borgernes deltagelse i frivillige organisasjoner. At en slik antakelse har noe for seg empirisk, bekreftes ved at «en økende andel sier seg enig i at organisasjonsdeltakelse gir en god skolering i demokratiske ferdigheter» (Wollebæk & Sivesind 2010:90). En del av forklaringen på økningen er den stigende deltagelsen blant minoriteter. Ikke-vestlige organisasjonsmedlemmer anser nemlig organisasjonssamfunnet som en demokratisk kvalifiseringsarena i betydelig større grad enn den vestlige majoriteten.

For å nyansere forståelse av dette «noe» kan man trekke frem det teoretiske argumentet som hevder at organisasjonsdeltagelse kan bidra til å skape tillit mellom mennesker – *mellommenneskelig tillit*. Dette er et argument som er utbredt i litteraturen om sosial kapital. I den forbindelse antas tillit mellom mennesker som er veldig like ved at de f.eks. har samme livssyn eller samme etnisk bakgrunn å binde sammen gruppen gjennom utvikling av en felles identitetsfølelse – *sammenbindende tillit*. Motsatt antas tillit mellom mennesker som egentlig er ganske ulike å bidra til at den enkelte konfronteres med

nye virkelighetsbetraktninger og holdninger som overskrider ens egen forståelseshorison – *overskridende tillit*.

Både den sammenbindende og den overskridende form for tillit er sentrale forutsetninger for integrering så vel som for et velfungerende demokrati – vi må vite hvem vi selv er samtidig som vi må erkjenne at ikke alle er som oss. Integrering og demokrati avhenger av tillit – også tillit mellom mennesker.

Guro Ødegård (2010)⁶ finner i denne sammenhengen støtte for at «Innvandrernettverkene gir et fellesskap der man deler mer enn morsmålet. For mange fremstår disse møtepunktene som en arena basert på trygghet og tilhørighet i et vertsland som er fremmed. Her utvides det sosiale nettverket og her overføres kunnskap om det norske samfunnet til grupper som vanskelig klarer å etablere sosial kontakt utover familien. Særlig gjelder dette kvinner utenfor yrkeslivet og med manglende språkkunnskaper. Etnisk baserte kvinnenettverk kan slik sett fungere som døråpner inn i det norske samfunnet» (Enjolras & Ødegård 2010). Videre viser representative analyser at sammenbindende og overskridende tillit ikke er et enten/eller-fenomen (Segaard kommer). *Tvert imot*, personer som mener at deres organisasjonsdeltagelse bidrar til utvikling av sammenbindende tillit, er i stor utstrekning de samme som mener at deltagelsen bidrar til overskridende tillit. Man kan med andre ord si at tillit som er sammenbindende og tillit som er overskridende understøtter hverandre – de spiller på lag. Det betyr også at deltagelse i etnisk homogene organisasjoner ikke i seg selv hindrer utvikling av overskridende tillit – dvs. lysten til å møte nye mennesker og bli eksponert for nye impulser. Deltagelse i etnisk homogene organisasjoner kan på denne måten også fungere som et skritt på veien mot integrering i storsamfunnet.

Videre viser Segaard (kommer) at ikke-vestlige andregenerasjonsinnvandrere på mange måter har større likhet med den vestlige majoritetsbefolkningen enn med sin foreldregenerasjon når det gjelder i hvilken grad organisasjonstilknytning og -sosialisering synes å støtte opp om utvikling av mellommenneskelig tillit så vel som de to mere spesifikke formene for tillit – sammenbindende og overskridende tillit.

Segaard (kommer) viser at organisasjonstilknytning *kun* har positiv betydning for mellommenneskelig tillit når vedkommende tilhører den ikke-vestlige minoritetsbefolkningen – og da særlig gruppen av førstegenerasjonsinnvandrere.⁷ For en person med vestlig bakgrunn har tilknytning til en frivil-

6. Ødegård (2010) bruker minoritetsbegrepet i en litt bredere betydning enn det som notatet ellers gjør. Dette skyldes blant annet Ødegårds mer kvalitative tilnærming med utgangspunkt i en lokal kontekst.

7. Her bør det nevnes at forskjellen i mellommenneskelig tillit mellom personer som ikke er tilknyttet en organisasjon og personer som er tilknyttet en organisasjon, kan dekke over at det er en spesiell type personer som søker til frivillige organisasjoner – personer som i ut-

lig organisasjon ingen slik effekt når det kontrolleres for sosioøkonomiske faktorer. - Sosioøkonomiske forhold som utdanning og samlet husholdningsøkonomi slår som forventet positivt ut med hensyn til mellommenneskelig tillit. Data viser med andre ord at det er nødvendig å være bevisst *hvem* man snakker om, når man undersøker effekten av organisasjonstilknytning. Snakker man om befolkningen generelt, majoritetsbefolkningen eller minoritetsbefolkningen? Og videre, snakker man om førstegenerasjonsinnvandrere eller andregenerasjonsinnvandrere?

Forskjellene mellom gruppene kan antas å ha sammenheng med referanserammen for personenes oppvekst og barndom. Mer konkret kan det antas at mens den vestlige majoritetsbefolkningen og etterkommere av ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere i Norge har vokst opp i et samfunn basert på normer og verdier knyttet til demokrati og likeverd, så har ikke-vestlige førstegangsinnvandrere ofte vokst opp i en kultur preget av mistillit som direkte motsetning til gjensidig tillit, demokrati og likeverd. Verdier som demokrati og likeverd er nettopp verdier som gjerne forbindes med det frivillige organisasjonslivet og det norske samfunn generelt. Av samme grunn er påvirkningspotensialet av organisasjonstilknytning størst for førstegenerasjonsinnvandrere.

På den andre siden viser data også at blant de som *er* knyttet til en organisasjon gjennom frivillig arbeid og/eller medlemskap påvirkes mellommenneskelig tillit og sammenbindende tillit ikke av minoritet/majoritetstilhørighet. Bare i forbindelse med overskridende tillit har en slik tilhørighet betydning: Førstegenerasjonsinnvandrere med ikke-vestlig bakgrunn som er knyttet til en frivillig organisasjon har større tendens til å få mer ut av en slik tilknytning med hensyn til utvikling av overskridende sosial kapital.

Segaard (kommer) viser videre at når en person først er knyttet til en organisasjon som medlem og/eller gjennom frivillig arbeid, vil betydningen av organisasjonssosialisering⁸ for utvikling av tillit variere med kulturell bakgrunn, vestlig versus ikke-vestlig. – Om enn ikke helt på den måten man kanskje kunne forvente. Analysen indikerer nemlig at andregenerasjonsinnvandrere viser større likhet med den vestlige majoriteten enn med sin foreldregenerasjon når det gjelder betydningen av den tiden som brukes i en frivillig organisasjon for utvikling av tillit. Tidsbruken har negativ eller begrenset effekt for foreldregenerasjonen, mens den virker positiv for ikke-vestlige and-

---

gangspunktet besitter mer mellommenneskelig tillit. For å avgjøre om dette er tilfellet må det gjennomføres såkalte panelstudier, hvilket tilgjengelig datamateriale dessverre ikke gir grunnlag for.

8. Organisasjonssosialisering i form av tid brukt som medlem og/eller frivillig.

regenerasjonsinnvandrere og den vestlige majoriteten med hensyn til både mellommenneskelig tillit, sammenbindende så vel som overskridende tillit.

Effekten av frivillig sektors deltagelse – tilpasning på organisasjonsnivå

Avsnittet om barrierer og betingelser i politikken og på samfunnsnivå skisserte tre endringstrekk i rammevilkårene for frivillig sektor som har utfordret de frivillige organisasjoner. Endringene har medført at flere organisasjoner på ulike måter har forsøkt å tilpasse seg en kontekst preget av avideologisering, individualisering og mer interaksjon med offentlig politikk. Tilpasningene som effekt av frivillig sektors deltagelse i en politisk og samfunnsmessig kontekst er relevante å trekke frem for å forstå frivillig sektor og hvilke utfordringer den står overfor i sin rolle som samfunnsaktør. Det er mange hensyn å ta hvorav kravene knyttet til offentlige tilskuddsordninger bare er noen.

Store frivillige organisasjoner har *profesjonalisert* sine styringsrutiner, forsøkt å *effektivisere* organisasjonsstrukturen, samt satset på mer kompetanse og utdanning blant de ansatte medarbeiderne. Noen av organisasjonene har nedtonet betydningen av medlemsdemokratiet. Mange har blitt opptatt av å synliggjøre seg bedre og engasjere seg i lobbyvirksomhet overfor myndighetene og offentligheten. Sentralleddet har blitt viktigere som serviceinstans både for lokallagene og medlemmene, og for å koordinere kontakten med myndighetene.

Den offentlige politikken overfor frivillig sektor har vært gunstig for organisasjonene. Samtidig har den skapt noen *dilemmaer*. Et slikt dilemma er at kravene fra «Frivillighetsregisteret» til det lokale nivået i organisasjonene har økt. Dette harmonerer dårlig med individualiseringstendenser i befolkningen, da dette har gitt opphav til mer ad hoc-engasjement på bekostning av langvarig medlemskap og frivillig arbeid. Da blir det vanskeligere for lokallagene å rekruttere og holde på tillitsvalgte, noe som gir et dårlig grunnlag for gode kontrollrutiner. Økte krav til de lokale enhetene vil også kunne gjøre det vanskeligere å rekruttere tillitsvalgte, og dermed undergraves det lokale demokratiet. Et tilsvarende dilemma ligger i faren for at for strenge krav fra myndighetene kan presse organisasjonene i retning av å bli en slags utøvere av offentlig politikk heller enn nytenkende entreprenører. Samtidig som stadig strengere krav kan skape en seleksjon av organisasjoner ut fra om de kan oppfylle kravene for tilgang til offentlig tilskudd – eller ikke. Denne tendensen til seleksjon av organisasjoner ses i særlig grad innen ordninger for prosjekttilskudd på velferdsfeltet (Gulbrandsen & Ødegård 2010), men det er innen grunn til å tro at tendensen ikke også kan smitte over på andre felter. Dette er noe som drøftes nærmere i kapittel tre som trekker frem viktige hensyn i diskusjonen om statlige tilskuddsordninger.

Avslutning

Dette kapittel har oppsummert de viktigste funnene fra den nye forskningen gjennomført ved «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor» som har hatt sitt fokus på frivillig sektor som en arena for integrering av ikke-vestlige innvandrere. Mer presist dreier dette seg om forskning som belyser innvandreres faktiske deltagelse i frivillige organisasjoner gjennom medlemskap og frivillig arbeid. Hvilke forskjeller og likheter finnes det mellom ikke-vestlige innvandrere og den vestlige majoritetsbefolkningen? Dernest handler det om forskning som belyser barrierer og betingelser for frivillighet på individnivå, organisasjonsnivå samt på samfunnsnivå og i politikken. Endelig har kapitlet løftet frem den del av forskningen som belyser effekten av frivillig deltagelse på individnivå – i hvilken grad frivillig deltagelse faktisk fremmer en tillitt som er et gode for videre integrasjon – og på organisasjonsnivå. Det siste viser til de tilpasningsprosessene som kan skje i organisasjonene som svar på mer generelle trender i samfunnet generelt og i den formelle politikken spesielt.

Funnene fra denne nye forskningen kan i seg selv være viktige bidrag og innspill til BLDs gjennomgang av statlige tilskuddsordninger for å fremme integrering gjennom deltagelse i frivillig sektor. Samtidig er funnene et viktig bakteppe for å løfte frem hensyn som er relevante i nettopp diskusjonen om statlige tilskuddsordninger og integrering. Hensyn som er viktige for å kunne si litt om mulige virkemidler og tiltak. Det er nettopp det neste kapittel i dette forskningsbasert innspill vil gjøre.

Viktige hensyn i diskusjonen om statlige tilskuddsordninger og integrering

På bakgrunn av forrige kapittels oppsummering av sentrale funn i den nye forskningen fra «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor» vil dette kapittel trekke frem og drøfte viktige hensyn i diskusjonen om hvilken rolle statlige tilskuddsordninger og -midler har eller kan ha for å fremme integrering av innvandrere i storsamfunnet gjennom deltagelse i frivillig sektor. Det innebærer for det første en drøftelse av *hva man vil oppnå* med fokus på integrasjon og mulige dilemmaer. For det andre omfatter det en drøftelse av viktige hensyn og mulige virkemidler og tiltak knyttet til offentlige tilskuddsordninger.

Hva man vil oppnå – integrasjon og mulige dilemmaer

Organisasjonssamfunnet har vært en viktig del av det som blir betegnet som den demokratiske infrastrukturen i Norge, noe som henger sammen med at organisasjonene har spilt en avgjørende rolle for utviklingen av demokratiet, og fortsatt fremstår som viktige kanaler for politisk påvirkning og innflytelse (Wollebæk & Selle 2002; Østerud m.fl. 2003). Nettopp fordi frivillige organisasjoner kobler enkeltindivider opp mot myndighetene, bygger organisasjonene opp under prinsippet om det «folkestyrte demokratiet», og refereres ofte til som den korporative kanal (Egeberg m.fl. 1978). I et sivilsamfunnsorientert perspektiv er det slik sett nær sammenheng mellom *politisk og sosial integrasjon*, da deltagelse i nettverk og organisasjoner blir ansett for være avgjørende for individets sosialisering inn i samfunnet. Håkon Lorentzen (2004:10) skriver i den forbindelse at frivillige organisasjonene fungerer som arenaer for «identitetsdanning, sosial integrasjon og politisk engasjement».

Med dette som utgangspunkt kan man betrakte *integrasjon* som «læring av og tilpasning til samfunnets verdigrunnlag, prosesser som knytter individet til samfunnet (økonomisk og sosialt), og skaper tilhørighet og lojalitet» (Broch-

mann 2002: 30). Integrasjon blir her en toveisprosess der det åpnes for en viss verdidualisme gjennom tilrettelegges for flere ulike kulturer i utformingen og organiseringen av sentrale samfunnsinstitusjoner. En slik pluralistisk tilnærming legger også Berry (1997) til grunn når han beskriver hvordan innvandrere må ta stilling til i hvilken grad *oppretholdelse av kulturell identitet* skal balanseres med *kontakt og deltagelse med andre utenfor sin egen gruppe*. Satt på spissen handler dette om segregering versus assimilering, mens integrasjon er et uttrykk for en mellomting som balanserer hensynet til kulturell egenidentitet med åpenhet for andre.

Balansegangen er ikke bare relatert til det individuelle nivået uten også å referere til et sentralt dilemma i diskusjonen om offentlige tilskuddsordninger. Som vist i forrige kapittel kan utforming av politiske rammebetingelser og offentlige tilskuddsordninger potensielt legge store føringer på hvordan frivillig sektor generelt og frivillige organisasjonene mer spesifikt utvikler seg gjennom tilpasningsprosesser. Dette er et dilemma som også er knyttet til behovet for styring versus respekt for kulturell egenart: «I hvor stor grad skal man la foreningslivet vokse frem på sitt særegne vis for nettopp å kunne avspeile samfunnets kulturelle forskjeller, og i hvor stor grad skal man standardisere organisasjonene for at de skal tilfredsstillende såkalte 'demokratiske verdier'?» (Hagelund & Loga 2009:34).

Dilemmaet reflekterer samtidig et skille som ofte gjøres mellom nettverk som fremmer sammenbindende tillit og nettverk som fremmer overskridende tillit, som ble belyst i avsnittet om *Effekten av individuell deltagelse i frivillig sektor*. Forskningen viser hvordan organisasjoner og nettverk som ivaretar minoritetsgruppene egenart kan fungere som springbrett for videre integrasjon gjennom å være en trygg arena for blant annet informasjonsformidling. Dette mener vi er et viktig hensyn å ta med i diskusjonen om utforming av konkrete tilskuddsordninger og noe som vil bli belyst nærmere i neste avsnitt.

Offentlige myndigheter og politikk har en viktig rolle som premissleverandør for frivillig sektors virksomhet og dermed organisasjonenes betingelser for å fremme integrering. Vi mener i samsvar med den svenske statsviteren Bo Rothstein (2001) at det må tas høyde for den betydning politiske myndigheter og offentlige institusjoner har hatt for at skandinaviske land scorer høyt på ulike sosial kapital-mål (tillit og nettverk). Velferdsstatens politiske styring og institusjonell trygghet har gitt grobunn for både generell tillit og nettverksdeltagelse. Disse samfunn kjennetegnes av etablerte bånd mellom staten og sivilsamfunnet – og andre sektorer – bånd som også er preget av et høyt tillitsnivå.⁹

9. Dette betyr imidlertid ikke at tilliten er ukritisk eller ubegrenset. I et liberalt demokrati bør det alltid være rom for opposisjon til myndighetenes politikk. Det blir endog betraktet som

Ifølge Woolcock (1998) dannes sosial kapital gjennom å bygge tillitsfulle relasjoner grunnlagt på gjensidig respekt og likhet i status – til tross for ulikhet i autoritets- og maktposisjoner. Dette omtales som *lenkende sosial kapital* og kan knyttes opp mot begrepet *empowerment* og dens todimensjonale prosess hvor målet er å mektiggjøre borgerne (Goul Andersen 2004). Mektiggjøring skjer gjennom en styrking av borgernes formelle og institusjonelle rettigheter, mens myndiggjøring relateres til en mer subjektiv deltagesdimensjon, som handler om muligheter, ikke bare til å delta, men også til å påvirke samfunnsforholdene rundt seg. Lenkende sosial kapital kan sies å ivareta begge dimensjoner. Det interessante i et *lenkende sosial kapital*-perspektiv er at ansvaret for å bygge sosial kapital ikke bare betraktes som et individuelt ansvar, men også som et politisk ansvar gjennom politiske valg, bevilgninger og institusjoners oppbygging. En slik *ansvarstilskrivning* versus *ansvarsfraskrivning* bør være et tema i diskusjonen om innretning av offentlige tilskuddsordninger for å fremme integrering av minoritetsgrupper. – Hvem har ansvaret for integrasjonen – enkeltindividet, den frivillige organisasjonen og/eller politiske myndigheter?

Lenkende sosial kapital-prosesser synliggjøres ved at myndigheter opptrer som *samfunnsmeglere* gjennom et brobyggende arbeid (Ødegård 2010). Dette er aktører som er fortrolige med språket og verdiene både i den politiske verden og i det samfunnet myndighetene arbeider for å tilføre nyttige ressurser. Slike *samfunnsmeglere* kan være representanter fra myndighetene (stat, kommune eller bydelen), eller representanter fra frivillige organisasjoner som arbeider på oppdrag fra offentlige myndigheter.

Gitt det syn at frivillige organisasjoner i mer eller mindre samspill med myndigheter og politikk kan fremme integrering av minoritetsgrupper, er det relevant å løfte frem viktige hensyn og noen mulige virkemidler og tiltak knyttet til offentlige støtteordninger som kan understøtte dette. Det er hva neste avsnitt vil gjøre.

---

legitimt og et demokratisk sunnhetstegn, selv om interessekonflikten skulle være basert på egeninteresse.

Viktige hensyn og mulige virkemidler og tiltak

Et sentralt kjennetegn ved frivillig organisering i Norge og Norden har vært en bred medlemsbasis og demokratisk oppbygning. Frivillig arbeid har blitt sett på som en innvevd del av medlemskapet. Denne koblingen har også blitt sett på som ønskelig i et demokratisk perspektiv: Medlemskap utløser demokratiske rettigheter og sikrer deltakernes eierskap over organisasjonen. Det gir dermed en mulighet til å påvirke organisasjonenes indre liv og deres meninger utad gjennom å si sin mening innenfor de interndemokratiske kanalene, eller ved å trekke tilbake støtten ved å melde seg ut (Wollebæk & Sivesind 2010:63). Derfor synes minoritetenes manglende formelle representasjon i organisasjonssamfunnet i form av medlemskap og styreposisjoner å være et større problem enn deres angivelige mangel på deltagelse i frivillig arbeid (Wollebæk & Sivesind 2010:50). Samtidig vet vi også at særlig ikke-vestlige minoriteter betrakter deltagelse i frivillige organisasjoner som en læring i demokrati og demokratiske tradisjoner. Dette er et tankekors som forteller at organisasjonsdeltagelse kan ha viktige (bi)effekter som peker ut over de fleste organisasjoners hovedmål, nemlig aktivitetstilbud. Dette er effekter som også er sentrale for integrering av ikke-vestlige minoriteter.

Et av flere hensyn må i den sammenhengen være å redusere barrierene for frivillig deltagelse i form av både medlemskap og frivillig innsats. På individnivå handler dette vel så meget om å redusere økonomiske så vel som sosiale barrierer når språkbarrieren er overkommet. For det er en kjensgjerning at språket er en viktig nøkkel også til deltagelse i det sivile samfunnet. Samtidig vet vi også at de samme sosioøkonomiske skillelinjene som gjør seg gjeldende blant den vestlige befolkningen også viser seg blant minoriteter. Medlemskap og utstyr koster penger, men medlemskap krever også ofte et nettverk i form av foreldre og familie som stiller opp på dugnad. Med andre ord, virkemidler som er rettet mot å senke økonomiske barrierer for frivillig deltagelse i befolkningen generelt er også relevante for ikke-vestlige minoriteter med afrikansk eller asiatisk landbakgrunn.

«Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor» har presentert funn som viser en markant endring og fall i organisasjonsdeltakelsen blant unge gutter fra ressursfattige hjem – og deriblant innvandregutter (Loga & Aasen 2010). Fritidsaktivitetene i lokalmiljøet har tradisjonelt vært en potensiell klasseutjevner arena. Deltagelse i den lokale sportsklubben er ikke blant de mest kostnadskrevene aktivitetene, så her har ungdom kunnet få venner og et sosialt nettverk uavhengig av ressurser i familien. På tross av dette viser tall fra frivillighetsforskningen at deltagelsen er i ferd med å få en markant kjønns- og klassemessig skjevhet. Dette frafallet handler ikke bare om økonomi, men vel så mye om sosial inkludering, informasjon og menneskelige ressurser til oppfølging av deltagelsen. Dette bildet finner man også på

andre arenaer, og man aner en spill-over effekt mellom de ulike arenaene. Når det gjelder for eksempel utdanning, viser forskningen nemlig et skremmende frafall i videregående skole, et frafall som sannsynligvis starter allerede på tidligere trinn. Frafallet er ikke bare stort, men det har også en tydelig økonomisk og klassemessig karakter. Det er særlig gutter med en bestemt sosial profil som faller fra og blant disse er innvandrere sterkt representert. Tall fra både utdanning og fritidssektoren gir med andre ord et bekymringsfullt bilde av at vi er i ferd med å utvikle sterke utstøtingsmekanismer på flere samsfunnsarenaer i Norge. Dette er et faresignal – og nettopp derfor er det viktig å gripe fatt i ungdomsarbeid, i fritidssektoren og den sosiale inkluderingen i nærmiljøet gjennom målrettede tiltak.

Å redusere barrierer for frivillig deltagelse kan *for det andre* gjøres gjennom det man kan kalle *mektiggjøring* på organisasjonsnivå. Organisasjoner med fotfeste i innvandrergupper kan fungere som brobyggere og springbrett for minoriteters tilknytning til majoritetssamfunnet gjennom blant annet å være formidler av informasjon og kunnskap. Vi vil derfor advare mot å fremstille innvandrernes nettverk og foreninger som isolerte øyer. Samtidig er det et faktum at mange opererer som lukkede fellesskap. Forskningen viser imidlertid at det ligger et uutnyttet potensial i disse nettverkene.¹⁰ Dette bør tas i bruk i det lokale integrasjonsarbeidet. Et avgjørende grep vil være å mektiggjøre nettverkene gjennom å bidra til at de blir en del av sivilsamfunnets organisasjonsfellesskap. Først og fremst handler dette om å gi informasjon om hva som skal til for å bli en formell organisasjon og kunnskap om hvordan slike organisasjoner drives. Ikke bare vil dette gi innvandrernettverkene og -organisasjonene tilgang til offentlige velferdsgoder, det vil også koble dem opp mot andre organisasjonsnettverk i lokalsamfunnet, i bydelen og i kommunen. Dette vil kunne løfte dem fra en usynlig og marginal posisjon til å bli stemmer i utviklingen av det lokalmiljøet de er en del av. I dette ligger også en understrekning av det viktige i å bygge partnerskapslignende relasjoner og mer formelle kontaktpunkter mellom ulike lokale miljøer og aktører. Mektiggjøring av innvandrernettverk og -organisasjoner i denne forstad er en forutsetning for likeverdige relasjoner.

Etter vår erfaring er ikke bare utfordringen å få innvandrernettverkene på banen, men å bygge relasjoner basert på respekt, gjensidighet og anerkjennelse mellom ulike lokalsamfunnsaktører. Integreringspolitikken må ta denne utfordringen på alvor hvis målsetningen er å anerkjenne minoritetenes kulturelle egenart samt unngå segregering av deler av minoritetsbefolkningen. Ved siden av tiltak som motvirker markedskrefter på boligmarkedet og som sikrer

10. Dette er basert på Ødegård (2010) som bruker minoritetsbegrepet i en litt bredere betydning enn det som notatet ellers gjør, hvilket blant annet Ødegårds mer kvalitative tilnærming med utgangspunkt i en lokal kontekst.

et visst mangfold i lokalsamfunn, må støttetiltak til lokale organisasjoner og nettverk som danner broer mellom minoritets- og majoritetsbefolkning iverksettes på en større skala. Slike støttetiltak kan både være rettet mot organisasjoner som tradisjonelt har majoritetsbefolkningen som målgruppe og mot organisasjoner som særlig engasjerer innvandrere. Mangel på flerkulturell kompetanse synes i den sammenhengen å være et gjennomgangstrekk.

Å utvikle samarbeidsrelasjoner på tvers av organisasjoner og i et flerkulturelt foreningsliv avhenger ikke bare av institusjonelle rammebetingelser – men også av enkeltaktøreru initiativ, innsats, kompetanse og evne til å få med seg andre. Samfunn preget av store omveltninger på kort tid, vil være tjent med å ha aktører som er i stand til å bygge broer mellom ulike samfunnsaktører og dermed bidra til å skape respektfulle samarbeidsrelasjoner på tross av ulikhet i maktposisjoner. Disse aktørene har Ødegård (2010) gitt betegnelsen *samfunnsmeglere*. Hvilke kompetanse besitter så disse?

Det er særlig fire forhold som løftes frem: For det første har samfunnsmeglere en flerkulturell kompetanse og står slik sett med en fot innenfor både norsketniske og minoritetsetniske miljøer. For det andre har de god lokalsamfunnskunnskap. For det tredje har de kompetanse innenfor prosjektstyring og -ledelse. For det fjerde kjenner de både de skrevne og uskrevne spilleregler innenfor en offentlig- og sivilsamfunns kontekst – noe som gjør dem i stand til å forstå og ivareta ofte motstridende hensyn. Samfunnsmeglere kan være representanter fra lokale myndigheter, fra offentlige tiltak og fra frivillige organisasjoner.

Ødegård (kommer) understreker videre at samfunnsmeglere ikke opererer uavhengig av de strukturer som omgir dem. Det må ligge noen strukturelle betingelser som bereder grunnen for en samfunnsmeglers engasjement. Det er med andre ord ikke utelukkende basert på eget initiativ. Til hvilken nytte er det eksempelvis om det finnes personer med de relevante egenskapene og engasjement, dersom de ikke får posisjoner, spalteplass eller andre midler til å formidle og skape kontakt på tvers av aktører i lokalmiljøet? I Ødegårds lokalsamfunnsstudie viser hun hvordan offentlig initierte satsinger har forsøkt å skape et økonomisk og politisk handlingsrom som gir samfunnsmeglere gode rammebetingelser til å utøve sitt arbeid. Uten institusjonelle satsninger vil slike enkeltpersoner ikke ha hatt en felles arena for å bygge relasjoner, nettverk og tillit. Støtteordninger av mer langsiktig karakter som er rettet mot utvikling og opprettholdelse av institusjonelle rammer så vel som kompetanse vil her være på sin plass.

Samtidig er det i den sammenhengen en kjensgjerning at det finnes store regionale forskjeller i den kulturelle sammensetningen av det lokale foreningslivet og lokalsamfunnet generelt, hvilket vil påvirke behovet for og innholdet i det brobyggende arbeid. Loga & Aasen (2010) skriver i den forbindelse at den nasjonale integreringspolitikken i liten grad har tatt i betraktning

de regionale forskjellene i innvandringen til Norge. Mye av innvandringspolitikken har tatt utgangspunkt i utfordringene i Oslo. Dette er naturlig ettersom andelen innvandrere (og norskfødte barn av innvandrere) er langt større i Oslo enn i andre deler av landet. Oppskriften på integrering kan imidlertid ikke uten videre oversettes fra Oslo til resten av landet. Slike regionale forskjeller er også et viktig hensyn når offentlige tilskudd til drift så vel som til konkrete prosjekter fordeles. Særlig gjelder det tilskudd som er rettet mot lokale organisasjoner. – Det er hensiktsmessig å sette inn støtet der innvandrerbefolkningen faktisk bor.

Endelig kan barrierer for frivillig deltagelse reduseres gjennom defineringsrammebetingelser for frivillige organisasjoners virksomhet. Selv om de offentlige rammebetingelsene har blitt forbedret, synes det å være noen forbedringsmomenter som særlig vil kunne bidra til at åpne opp for integrering av det man noe upresist kan kalle innvandrerunge nettverk og organisasjoner. Hensikten må være å lette inngangsbarrierene og kaste et kritisk blikk på den økte byråkratiseringen. Dette hensynet vil være særlig viktig der støtteordninger ikke bare er målrettet store veletablerte landsdekkende organisasjoner, men også små organisasjoner uten flere nivåer. Ressurssterke organisasjoner har et apparat som kan håndtere omfattende krav til dokumentasjon og rapportering – men små organisasjoner uten en (stor) administrativ stab vil risikere å bruke mye tid på rapporteringsrutiner for noen få kroner. Her følger en liste som kort skisserer noen mulige virkemidler og tiltak med direkte relevans for offentlig tilskuddsordninger:

- Myndighetene bør vurdere om de på enkelte områder kan dempe kravene til kontroll og dokumentasjon, særlig knyttet til det lokale foreningsnivå.
- Dokumentasjonen fra lokale enheter som er tilsluttet en nasjonal organisasjon, bør kunne innrapporteres fra organisasjonens sentrale administrasjon.
- Det er et behov for at myndighetene på ulike fagfelter og styringsnivåer tar en grunnleggende gjennomgang for å samordne dokumentasjonskravet for ulike støtteordninger.
- En slik samordning må ha øye for at det frivillige organisasjonslandskapet – også på nasjonalt nivå og innenfor samme sektor – er svært forskjellig og har ulike utfordringer.
- I utformingen av kriterier for vurdering av tilbud i anbudskonkurranser bør de aktuelle myndighetene vurdere om de har tatt nok hensyn til de frivillige organisasjonenes egenart. Dette peker på balansegangen mellom å tilrettelegge for ivaretagelse av kulturell egenart og sikre kontakt med og deltagelse i majoritetssamfunnets nettverk og institusjoner.

- Likeledes må man i evalueringer av offentlig initierte og finansierte prosjekter ta høyde for den egenverdien frivilligheten *kan* bidra med, særlig i sammenligning med offentlige og private aktører.

Dertil kommer at det er behov for å skaffe mer kunnskap om endringstrekke-
ne i frivillig sektor. Spesielt mener vi at en nærmere studie av organisasjoner
som særlig er orientert mot minoriteter vil være av stor verdi. Dette er et or-
ganisasjonsfelt i vekst, hvor survey-undersøkelser har vist at ikke-vestlige
minoriteter fremviser et mer «senmoderne» aktivitetsmønster i tråd med indi-
vidualiseringstenen, hvor frivilligheten blir mer ad-hoc-orientert, konsentrert
mot enkeltsaker, svekket lojalitet til enkeltorganisasjoner og lavere formalise-
ringsgrad (for eksempel). Hvordan disse organisasjonene arbeider, organise-
res og mobiliserer sine medlemmer, vil være et nytt bidrag i kunnskapen om
det frivillige organisasjonslivet i Norge.

Avslutning og konklusjon

Frivillig sektor med dens mange frivillige organisasjoner og nettverk har spilt
en viktig rolle i det norske samfunnet og gjør det fortsatt gjennom å være en
arena for deltagelse og påvirkning. På den måten fremstår det frivillige orga-
nisasjonslivet som en sentral plattform for *sosial integrasjon* så vel som for
politisk integrasjon.

Som beskrevet i dette notatet viser forskningen at deltagelse i frivillige or-
ganisasjoner er ganske utbredt i Norge blant både den vestlige majoriteten og
den ikke-vestlige minoriteten. Det som i stor grad avgjør om en person gjør
frivillig arbeid er sosioøkonomiske forhold samt språkferdighet for innvandr-
eres vedkommende. Samtidig viser forskningen også at innvandrere – og
særlig førstegenerasjonsinnvandreres tilknytning til frivillige organisasjoner
bidrar til utvikling av tillit på individnivå. Tillit kan nettopp anses som en
sentral forutsetning for integrasjon. På den andre siden er det viktige forskjel-
ler i utbredelsen av den mer formaliserte deltagelsen i form av *medlemskap*
som gjør det aktuelt å stille spørsmål ved om politisk integrasjon gjennom
frivillig deltagelse er lik utbredt blant ikke-vestlige som blant vestlige.

Den formelle politikken er blitt stadig mer bevisst på frivillig sektor som
et virkemiddel for å fremme sine mål – det gjelder også integrasjonspolitiske
mål. Men for å kunne ivareta de to overordnede funksjonene – sosial og poli-
tisk integrasjon – i tillegg til hverdagens aktiviteter er det nødvendig ikke
bare å betrakte frivillige organisasjoner som et virkemiddel, men også som et
mål i seg selv. Det betyr at den formelle politikken gjennom sine tilskudds-
ordninger også bør støtte opp om utvikling av et bærekraftig sivilsamfunn

med robuste frivillige organisasjoner. Langsiktighet og driftstøtte er i den forbindelse av stor betydning.

Politikken har ofte et fokus på det endelige målet – her integrasjon og integrering av ikke-vestlige innvandrere – noe som ofte medfører at konkrete prosjekter og initiativer kommer i fokus. Det er det ikke noe galt i, men det er viktig å være oppmerksom på at for å lykkes med prosjekter og få gjennomført gode intensjoner, forutsettes en viss kompetanse og organisatorisk robusthet. En slik robusthet og kompetanse kan styrkes gjennom ulike tiltak. Vi har blant pekt på betydningen av *samfunnsmejlere* og partnerskapsrelasjoner på tvers av myndigheter og frivillig sektor, som i tillegg vil kunne være et viktig bidrag i et brobyggende arbeid. Dette vil også måtte innebære en viktiggjøring av det man kan betegne som innvandrerorganisasjoner og -nettverk, samt en vilje og evne til omstilling i mer tradisjonelle norske organisasjoner.

Avslutningsvis kan man si at støtteordninger til organisasjoner som har et innvandrerfokus kan tenkes å ha to formål: For det første å anerkjenne minoritetsbefolkningens kulturelle og identitetsbaserte særtrekk ved å støtte deres organisering, og for det andre å fremme integrering ved å favorisere deltagelse i flerkulturelle organisasjoner. Forskningen viser at det er behov for å støtte tiltak som a) reduserer deltakelsesbarrierene i organisasjoner hvor både minoritets- og majoritetsbefolkning deltar, og b) bidrar til å institusjonalisere den «brobyggende» funksjonen. En omlegging av støtteordningen bør ta hensyn til disse integreringsfremmende formålene.

Litteratur

- Berry, John W. (1997), «Immigration, acculturation and adaptation». *Applied Psychology*, 46:5-86.
- Brochmann, Grete (2002), «Velferdsstat, integrasjon og majoritetens legitimitet» i Grete Brochmann, Jon Rogstad & Tordis Brochgrevink (red.) *Sand i maskineriet: Makt og demokrati i det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Christensen, Dag A., Dag Wollebæk & Kristin Strømsnes (kommer), *Endringer i det lokale organisasjonssamfunnet*. Rapport 2011. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
- Egeberg, Morten, Harald Sætren & Johan P. Olsen (1978), «Organisasjonssamfunnet og den segmenterte stat». I: Johan P. Olsen, red., *Politisk organisering. Organisasjonsteoretiske synspunkt på folkestyre og politisk ulikhet*, s. 257-272. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eimhjellen, Ivar & Signe Bock Seggaard (2010), *Etniske minoriteter og frivillige organisasjoner*. Rapport 2010: 8. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Enjolras, Bernard & Dag Wollebæk (2010), *Frivillige organisasjoner, sosial utjevning og inkludering*. Rapport 2010: 2. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Enjolras, Bernard & Guro Ødegård (2010), «Innvandrerorganisasjoner som brobyggere». Kronikk i *Aftenposten Aften* 29.september
- Gulbrandsen, Trygve & Guro Ødegård (kommer), *Frivillige organisasjoner i en ny tid. Utfordringer og endringsprosesser*. Rapport 2011: 1. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Hagelund, Anniken & Jill Loga (2009), *Frivillighet, innvandring, integrasjon. En kunnskapsoversikt*. Rapport 2009: 1. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Krange, Olve & Åse Strandbu (2004), *Ungdom, idrett og friluftsliv. Skillelinjer i ungdomsbe- folkningen og endringer fra 1992 til 2002*. NOVA Rapport 16/04 Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst velferd og aldring.
- Loga, Jill & Henriette Sinding Aasen (2010), «Sosialt medborgerskap», kronikk i *Bergens Tidende* 6.desember
- Loga, Jill (2010), *Livskvalitet. Betydning av kultur og frivillighet for helse, trivsel og lykke. En kunnskapsoversikt*. Rapport 2010: 1. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
- Loga, Jill (kommer), *Inkludering i nærmiljø. Frivillige organisasjoner som flerkulturelle møteplasser, Møhlenpris i Bergen*. Rapport 2011. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
- Lorentzen, Håkon (2004), *Fellesskapets fundament: sivilsamfunnet og individualismen*. Oslo: Pax.

- NOU (2006:13), *Fritid med mening. Statlig støttepolitikk for frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Rothstein, Bo (2001), «Social capital in the social democratic welfare state». *Politics & Society*, 29:207-241.
- Segaard, Signe Bock (kommer), «Sosial kapital og organisasjonstilknytning blant etniske minoriteter» i Dag Wollebæk & Signe Bock Segaard (red.) *Sosial kapital i Norge*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Senter for forskning på sivilsamfunn & frivillig sektor, SFSFS (2010), *Spørreundersøkelse om frivillig innsats*. Tilgjengelig online: <http://www.sivilsamfunn.no/Prosjekter/Spoerreundersoekelse-om-frivillig-innsats> (lesedato 24.februar 2011).
- SSB (2010), *Innvandring og innvandrere*. Tilgjengelig online <http://www.ssb.no/innvandring/> (lesedato 24.februar 2011).
- Stortingsmelding nr. 39 2006-07, *Frivillighet for alle*. Kultur- og kirke departementet
- Wollebæk, Dag & Karl Henrik Sivesind (2010), *Fra folkebevegelse til filantropi? Frivillig innsats i Norge 1997-2009*. Rapport 2010: 3. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Wollebæk, Dag & Per Selle (2002), *Det nye organisasjonssamfunnet. Demokrati i omforming*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Woolcock, Michael (1998), «Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework». *Theory and Society*, 27:151-208.
- Ødegård, Guro (2010), *Foreningsliv i et flerkulturelt lokalsamfunn. En studie om integrasjon og sosial kapital*. Rapport 2010: 6. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
- Ødegård, Guro (kommer): «Bowling på Veitvet. Lenkende sosial kapital i et flerkulturelt lokalsamfunn» i Dag Wollebæk og Signe Bock Segaard (red.) *Sosial kapital i Norge*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Østerud, Øyvind, Per Selle, Fredrik Engelstad & Makt- og demokratiutredningen 1998-2003 (2003), *Makten og demokratiet. En sluttbok fra Makt- og demokratiutredningen*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Appendiks. Forskningens design og datagrunnlag

«Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor» har benyttet flere typer forskningsdesign og data for empirisk å belyse forholdet mellom frivillig sektor og innvandrere. I dette appendiks gis det en nærmere beskrivelse av disse. Hensikten er å gi leseren et grunnlag for å vurdere de funn og konklusjoner som dette notatet har trukket frem i de forutgående kapitler.

For det første er det blitt gjennomført en landsrepresentativ telefonspørreundersøkelse «Frivillig innsats» som ble gjennomført i perioden april-september 2009. Undersøkelsen er basert på et landsrepresentativt tverrsnitts-utvalg og et tilleggutvalg og ble gjennomført på norsk.

Tilleggsutvalget (brutto) består av 992 personer mellom 16 og 79 år som er et utvalg trukket blant personer med innvandrerbakgrunn. Bruttoutvalget besto av, og var jevnt fordelt mellom første- og andregenerasjonsinnvandrere med afrikansk eller asiatisk landbakgrunn (ikke-vestlig landbakgrunn).¹¹ Alle personer i utvalget hadde på tidspunktet for undersøkelsen minimum fem års botid i Norge. Svarprosenten for tilleggset utvalget totalt er 36,2 %. Den vesentlige årsaken til den relative lave svarprosenten er at en stor del av målgruppen var forhindret i å delta på grunn av språkproblemer. Det var særlig tilfellet blant førstegenerasjonsinnvandrere. Svarprosenten for personer med Asia som landbakgrunn eller som er andregenerasjonsinnvandrere er høyere enn for personer med afrikansk landbakgrunn eller som er førstegenerasjonsinnvandrere. Ellers kan det nevnes at unge mellom 16 og 19 år samt personer med høyere utdanning er forholdsmessig overrepresentert i data.

Det landsrepresentative tverrsnittsutvalg (brutto) består av 2975 personer i alderen 16-79 år.¹² Svarprosenten for dette utvalget er 53,1 prosent - altså noe

---

11. Det trukne utvalget besto av 1000 personer. Differansen mellom det trukne utvalget og bruttoutvalget skyldes dødsfall eller flytning til utlandet.

12. Det trukne utvalget besto av 3000 personer. Differansen mellom det trukne utvalget og bruttoutvalget skyldes dødsfall eller flytning til utlandet.

høyere enn for tilleggsutvalget. I analysene er respondenter fra tverrsnittsutvalget med ikke-vestlig landbakgrunn tatt ut, slik at denne gruppen ikke er representert i begge utvalgene. Vestlig landbakgrunn omfatter i denne sammenhengen nordmenn og innvandrere med ikke-afrikansk eller ikke-asiatisk bakgrunn.

Datamaterialet er totalt sett representativt for minoritetsbefolkningen så vel som for majoritetsbefolkningen. For en nærmere beskrivelse av data og de to utvalgene vises det til (Senter for forskning på sivilsamfunn & frivillig sektor 2010).

Dette datamaterialet har til dags dato vært utgangspunkt for følgende publikasjoner med relevans for dette notatet:

- Eimhjellen & Seggaard (2010)
- Wollebæk & Sivesind (2010)
- Seggaard (kommer)

For det andre har Enjolras & Wollebæk (2010) tatt utgangspunkt i foreliggende kvantitative datasett som belyser sosiale (u)likheter i individuell deltakelse i frivillige organisasjoner i norsk så vel som i et internasjonalt perspektiv. Data er mer presist hentet fra Levekårsundersøkelsene 1996 og 2006, Folke- og boligtellingsen 2001, Bedrifts- og foretaksregisteret 2009, samt World Values Survey 1990 og 2007.

For det tredje er det blitt anvendt en casestudietilnærming med vekt på kvalitative dybdeintervjuer og observasjon i felten. Mer presist er det til dags dato gjennomført tre casestudier. To casestudier har satt fokus på lokalt arbeid med integrering av etniske minoriteter. Det gjelder Guro Ødegårds feltarbeid i det etnisk heterogene lokalsamfunnet og drabantbyen Veitvet i Oslo (Ødegård 2010), og Jill Logas nærstudie i Møhlenpris bydel i Bergen (Loga kommer). En tredje casestudie har gjennom et eliteperspektiv studert hvordan samfunnsmessige endringsprosesser og offentlig politikk har påvirket rammevilkårene til frivillige organisasjoner innenfor ulike sivilsamfunnssektorer: Kultur, Barn & unge, Religiøse & livssyn og Velferdssektoren (Gulbrandsen & Ødegård kommer). Videre følger en nærmere redegjørelse av forskningsmetodologisk tilnæringsmåte i disse tre casestudiene.

Guro Ødegård har supplert sitt feltarbeid på Veitvet med kvalitative intervjuer av sentrale aktører i lokalsamfunnet, samt analyser av offentlig tilgjengelig dokumentasjon. Selve feltarbeidet og intervjuene foregikk i perioden mai – november 2009. Det ble i alt gjennomført 14 *kvalitative intervjuer*. Flere av informantene ble rekruttert fra beboerkontorets oversikt over ledere i det lokale foreningslivet. Det har i tillegg vært viktig å snakke med informanter som ikke nødvendigvis har tillitsvalgte posisjoner eller på andre måter er nært knyttet til beboerkontoret. For rekruttering av denne type informanter ble

«snøballmetoden» benyttet. Denne går ut på at informantene tipset intervjuerne om personer i eget nettverk som de mener ville være relevante å snakke med for å belyse prosjektets problemstillinger. Det er rekruttert informanter både med majoritets- og minoritetsetnisk bakgrunn. Felles for dem er at de er foreningsaktive, noen få utelukkende i «norske» - eller i innvandrerorganisasjoner. De fleste har en fot innenfor både majoritets- og minoritetsforeninger. Det var ingen av informantene med innvandrerbakgrunn som utelukkende var medlem av norske organisasjoner. Det ble i tillegg gjennomført intervjuer med ressurspersoner som har lang fartstid gjennom frivillig og kommunalt engasjement på Veitvet. Disse har fulgt lokalsamfunnet over tid, og har slik sett kjennskap til de endringer Veitvet har gjennomgått de siste tiårene.

Forut for intervjuene ble det utarbeidet en intervjuguide. Denne ble underveis justert avhengig av hvem informanten var. Temaene som ble tatt opp var likevel felles, da hensikten har vært å belyse ulike problemstillinger på tvers av foreningserfaringer og etnisk bakgrunn. Intervjuene foregikk i stor grad der informantene utøvde sitt frivillige eller daglige virke. Hvert intervju hadde en varighet på mellom 1-2 timer. Intervjuene ble tatt opp på bånd, og det ble gjort notater underveis. Dette utgjør den viktigste datakilden for studien. De fleste informanter syntes ikke å bli forstyrret av diktafonen. Likevel var det flere som kom med nyttig informasjon først når denne ble slått av. Dette var særlig i de tilfellene det var kime til personkonflikter eller direkte kritikk av hvordan enkelte foreninger drev sitt arbeid. De fleste intervjuene ble gjennomført av Guro Ødegård. Fire av intervjuene ble gjennomført i samarbeid med Jon Rogstad, som arbeidet på beslektede prosjekter.

Feltarbeidet har gitt et blikk inn i hverdagslivet på Veitvet. Foruten å ha vært på beboerkontoret ved flere anledninger, har deltagelse på skoleforestillinger, julemarkeder, deltagende observatør på håndarbeidsforening, invitert gjest på jubileumsfest for en kvinneforening, vært viktige arenaer for å øke forståelsen av dette foreningslivet. Som kvinnelig forsker har det vært lett å ha tilgang til særlig de kvinnespesifikke nettverkene. Der det har vært naturlig, er det alltid blitt informert om motivene for tilstedeværelsen.

For å gjøre meg kjent med Veitvets historie og politiske myndigheters vurdering av de sosiale og fysiske utfordringer, har allerede foreliggende skriftlig dokumentasjon knyttet til Groruddalssatsingen, omtale fra lokalpressen og beboerinformasjon om aktiviteter via «Stikk innom» blitt gjennomgått. Denne type dokumentasjon har gjort det mulig å sette prosesser informantene beskriver inn i en bredere kontekst.

Da prosjektet behandler personopplysninger er det i følge Personopplysningsloven å betrakte som meldepliktig. Prosjektet er følgelig meldt inn og godkjent av Personvernombudet ved Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste.

Det er flere grunner til at Veitvet er spesielt interessant i denne sammenheng. For det første er dette en liten drabantby lokalisert i Oslo øst, geografisk avgrenset, og med store demografiske endringer de siste 10-15 årene. Dette har ført til et sterkt innslag av innvandrereforeninger, og med unntak av det lokale idrettslaget, er det tradisjonelt norske foreningslivet er borte.

For det andre inngår Veitvet i Regjeringens og Oslo kommunes «Groruddalssatsing», som i korte trekk går ut på å gi utvalgte lokalsamfunn et fysisk, kulturelt og sosialt løft. Ytterligere informasjon om denne satsingen vil bli beskrevet i kapittel 3. Det er likevel verdt å nevne etableringen av beboerkontoret på Veitvet, «Stikk innom». Dette kontoret er ment å være et knutepunkt mellom Groruddalssatsingen, lokale myndigheter, beboere, foreningsliv og andre offentlige instanser i lokalsamfunnet. Beboerkontoret hadde eksistert i 10 måneder da feltarbeidet startet, og var godt i gang med å skaffe seg systematisk kunnskap og oversikt blant annet om det lokale foreningslivet og de ulike nettevverkene i området. I tillegg hadde kontoret oversikt over de allerede etablerte kommunale tilbud, som ungdomssenteret, eldresenteret, sportsklubben, kulturforum osv. Beboerkontoret har vært en viktig døråpner til feltet.

Jill Logas hensikt har likeledes vært å få frem ulike fortellinger om utfordringer, lokale erfaringer, suksessoppskrifter og anbefalinger i et nærmiljø. Prosjektet er basert på fire ulike typer data, henholdsvis kvalitative intervjuer, dokumentanalyse, deltagende observasjon og noe statistikk knyttet til demografien i området. Intervjumaterialet består av formelle intervjuer og av mer uformelle samtaler med omkring 20 personer. 15 av disse intervjuene har vært delvis strukturerte intervjuer med nøkkelpersoner i foreningslivet omkring Vitalitetssenteret på Møhlenpris, det vil si med lagledere, trenere, frivillige og foreldre knyttet til utvalgte foreninger, samt med enkelte kommunalt lønnete aktører med tilknytning (og kontorplass) ved Vitalitetssenteret. Tre av de intervjuede er ansatt ved kulturkontoret i Bergen kommune og har ikke daglig kontorplass i senteret. De mer uformelle samtalene er foretatt med beboere på lokale arrangementer, og det er også rettet spørsmål om miljøet i området til butikkansatte ved de tre nærbutikkene Spilde, Bunnpris og Rema 1000 i Nygårdsgaten.

Videre består materialet av kommunale handlingsplaner knyttet til den gjeldende bydelen, til levekår, planer for kultur og frivillighet og for inkludering og mangfold i kommunen. Annet skriftlig materiale er bydelsbøkene for Møhlenpris 2009 og 2010 og kokeboken «Liv og røre. Mat og folk på Møllaren» (2010) som ble lansert i tilknytning til mangfoldsarrangementet Den Europeiske naboskapsdagen i 2010. SK Djerv har videre utgitt en DVD på 6 ulike språk om blant annet norsk frivillighetskultur, om bydelen og fotballklubben. Denne har blant annet vært sentralt i samtalene med flere av informantene.

Deltagende observasjon har vært foretatt på enkelte av bydelens nabolagsarrangementer i bydelen over en periode på vel et år. Hensikten med slik observasjon har vært å få et visst inntrykk av hvem som deltar på slike arrangementer, om eventuelle initiativ for inkludering av minoritetsbefolkningen og om slike nabolagsarrangementer fremstår som flerkulturelle møteplasser. Arrangementene har vært Buekorpsenes dag 2010 (på idrettsplassen), Parkdagen (i Nygårdsparken) i 2009 og 2010, markeringen av Den europeiske naboskapsdagen (i Trikkebyen) i 2010, markeringen av Krystallnatten 2010 (fakkeltog fra Vitalitetssenteret) og 17. mai-feiringen (folketog i sentrum og aktiviteter ved Møhlenpris skole). Dertil kommer bruk av statistisk datamateriale - primært fra Aalandslid 2007 og fra Levekårsundersøkelsen for Bergen 2008.

Trygve Gulbrandsen og **Guro Ødegård** har undersøkt hvordan både samfunnsmessige endringsprosesser samt offentlig politikk har påvirket rammevilkårene til frivillige organisasjoner innenfor ulike sivilsamfunnssektorer. Hensikten er å identifisere mer allmenngyldige organisasjonsendringer og utviklingstrekk som kan bidra til å øke forståelsen av den frivillige sektor i vår samtid. For å studere dette ble det valgt en kvalitativ tilnærming til studien. Det ble ansett som hensiktsmessig å gjennomføre samtaler med personer som sitter eller hadde sittet i organisasjonens sentralledelse over en lengre periode. Dette skulle være informanter som kunne beskrive hvordan organisasjonens arbeidsmetoder og strategier eventuelt har endret seg over tid. Totalt ble det gjennomført samtaler med toppledere samt analysert skriftlig informasjon fra 15 utvalgte organisasjoner.

Ved utvelgelse av case ble det tatt utgangspunkt i St.meld. nr. 39 «Frivillighet for alle» (Stortingsmelding nr. 39 2006-2007). Frivillige organisasjoner blir her kategorisert innenfor ni ulike sektorer: Idrett, Kulturliv, Barne- og ungdomsorganisasjoner, Religion og livssyn, Velferdsorganisasjoner m.m., Solidaritet og bistand, Minoritetsorganisasjoner, Politiske partier og interesseorganisasjoner samt Beredkapsorganisasjoner. På grunn av studien begrensede omfang var det ikke rom for å studere samtlige sektorer. Idretten ble utelatt både på grunn av dens omfang, samt at de opererer med en noe annen finansieringsstruktur enn mange andre frivillige organisasjoner. Det er i tillegg blitt gjennomført en rekke egne studier av denne sektoren. Solidaritet og bistandssektoren ble også utelatt da deler av deres virksomhet er orientert ut av landet, og de opererer med mange andre og store problemstillinger dette prosjektet ikke ville hatt kapasitet til å følge opp. Dette betyr ikke at solidaritetsorganisasjoner er utelatt fra studien. Flere av de utvalgte organisasjonene arbeider med nord/sør spørsmål, hvor en viktig del av aktiviteten også er knyttet opp mot prosjekter rettet mot fattige land (som eksempelvis misjonsorganisasjoner, Changemaker og Juvente). Minoritetsorganisasjoner er heller ikke tatt med i dette arbeidet. Dette er en interessant og voksende sektor det er forsket lite på. Når denne er utelatt er det fordi sektoren er relativt ny og

antall nasjonale organisasjonene ganske få. Studier av denne sektor krever dessuten noen andre problemstillinger enn de som er i fokus. Det er heller ikke fokusert på organisasjoner knyttet til beredskapssektoren. Ettersom politiske partier opererer med andre økonomiske støtteordninger enn de mer tradisjonelle frivillige organisasjonene - og relasjonene til de politiske og bevilgende myndigheter er annerledes, er også disse utelatte.

Det står da igjen fire sektorer: Kultur, Barn & unge, Religiøse & livssyn og Velferdssektoren. Det er blant disse valgt ut 15 organisasjoner.¹³ I utvelgelsen av organisasjoner var det en målsetting å rekruttere organisasjoner som kan gi et så bredt og helhetlig bilde av hver enkelt sektor. En casestudie som denne vil imidlertid aldri kunne gi et representativt bilde på de endringsprosesser frivillig sektor gjennomgår. Alternativet kunne ha vært å samle inn data gjennom spørreskjema til samtlige organisasjoner innenfor sektorene. Da hadde vi imidlertid ikke klart å gripe fatt i de dypere mekanismene knyttet til samfunnsmessig påvirkning, tilpasning og organisasjonsutvikling.

Å velge organisasjoner fra ulike sektorer har derfor vært et første grep for å få en bredde i utvalget. Men for å gripe nettopp endrings- og tilpasningsaspektet, har vi også lagt vekt på å få med bredden innenfor de ulike sektorer. Følgende åtte hensyn eller kriterier har vært avgjørende for det organisasjonsutvalget vi sitter igjen med: (1) Utvalget skal så langt det er mulig representere bredden i frivillige organisasjonstyper innenfor de fire sektorer. (2) Organisasjonene skal ha nasjonal utbredelse. (3) Både små og store organisasjoner (med tanke på medlemstall/frivillige) skal være representere. (4) Både gamle/tradisjonelle og nyetablerte frivillige organisasjoner skal være med. (5) Utvalget skal bestå av organisasjoner med ulike tilknytningsformer når det gjelder mobilisering (medlemmer, frivillige, giver m.m.). (6) Både samfunns- og aktivitetsorienterte organisasjoner skal være med. (7) Utvalget skal også speile en tradisjonell organisasjonsstruktur vs. alternative organiseringsformer (eksempelvis medlemsorganisasjon vs. stiftelser). (8) Utvalget skal også inkludere organisasjoner som har gjennomgått omfattende strukturelle endringer (fusjoner, organisasjonsendringer).¹⁴

Ettersom utvalget har en begrenset representativitet, er analysene og tilhørende drøftelse også basert på resultater fra tidligere forskning. Denne forskningen har i hovedsak vært basert på kvantitative data. På denne måten går studien inn i allerede etablert kunnskap med den hensikt å få en dypere forståelse av endrings- og tilpasningsmekanismer og eventuelle dilemmaer som oppstår i kjølvannet av dette.

---

13. For nærmere informasjon om de utvalgte organisasjonene vises det til Gulbrandsen & Ødegård kommer.

14. I rapportens appendiks finnes en kortfattet presentasjon av hver av organisasjonene som gir nøkkelinformasjon.

Det ble i alt gjennomført intervjuer med 17 informanter. For rekruttering av informanter i de respektive organisasjoner ble det tatt kontakt med organisasjonenes øverste administrative ansvarlig. Det ble på mange måter opp til denne personen å vurdere i hvilken grad han eller hun var egnet til å være vår nøkkelinformant eller ikke. I enkelte tilfeller ble det henvist til andre personer i organisasjonen – som regel tillitsvalgt leder/nestleder. Kriteriet var at informanten skulle kjenne organisasjonens sentrale arbeid godt, og vært tett på de viktigste prosesser organisasjonen har gjennomgått. I de fleste organisasjonene ble generalsekretær eller annen person i toppledelsen intervjuet. I noen få organisasjoner var informanten den sentralt tillitsvalgte og/eller kommunikasjonsansvarlige.

Det ble utarbeidet en intervjuguide som la grunnlaget for samtalerne. På den måten ble det sikret at de samme spørsmålene ble løftet frem i intervjuene. Intervjuene bar i så måte preg av å være semi-strukturerte, i den forstand at mye av de samme temaene ble reist med de forskjellige informantene. Samtidig ble det lagt vekt på fleksibilitet slik at andre viktige opplysninger fortsatt skulle kunne komme frem.

Hvert intervju tok mellom 1,5 – 2 timer, og samtlige intervjuer ble foretatt av en forsker. Alle intervjuene ble tatt opp på bånd. Ingen av informantene motsatte seg dette. Intervjuene foregikk i perioden mars – august 2010.

De kvalitative intervjuene har blitt supplert med nødvendig informasjon om organisasjonens drift i etterkant av intervjuet. Dette dreier seg om regnskap og budsjetter, organisasjonskart, beskrivelser av enkelttiltak, historiske studier av organisasjonene m.m.. Denne dokumentasjonen – i tillegg til offentlig tilgjengelig informasjon via organisasjonenes egne nettsider, profiler på Facebook og medieoppslag – har også vært med å danne grunnlaget for analysene.

Da prosjektet behandler personopplysninger er det i følge Personopplysningsloven å betrakte som meldepliktig. Prosjektet er følgelig meldt inn og godkjent av Personvernombudet ved Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste.

Endelig og *for det fjerde* er det innen rammen av «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor» anvendt en metatilnærming til forskningsfeltet gjennom utarbeidelse av en kunnskapsstatus med den hensikten «å få en oversikt over og systematisere den forskningen som foreligger om innvandre- re og frivillig sektor» (Hagelund & Loga 2009:7). Kunnskapsstatusen har vært et viktig redskap for å formulere aktuelle problemstillinger for senterets øvrige prosjekter.

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

<i>Forfatter/Author</i> Signe Bock Seggaard
<i>Tittel/Title</i> Notat. Frivillig sektor og innvandrere Et forskningsbasert innspill
<i>Sammendrag</i> Notatet er et forskningsbasert innspill til BLDs pågående arbeid med å revidere statlige ordninger målrettet frivillige organisasjoner og frivillig virksomhet som har et integrerende siktemål med sitt arbeid. Ordningene omfatter drifttilskudd så vel som mer spesifisert prosjekttilskudd til frivillige organisasjoner. Notatet belyser følgende to problemstillinger: <ul style="list-style-type: none">
• Kort oppsummere den nye empiriske forskningen gjennomført ved «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor» som omhandler innvandrere og frivillig sektor og som er relevant for arbeidet med statlige tilskuddsordninger for å fremme integrering gjennom deltagelse i frivillig sektor.
• På bakgrunn av oppsummeringen synliggjøre og drøfte sentrale hensyn som bør tas med i diskusjonen om hvilken rolle statlige tilskuddsordninger og -midler har eller kan ha for å fremme integrering av minoritetsbefolkningen i storsamfunnet gjennom deltagelse i frivillig sektor. Støtteordninger til organisasjoner som har et innvandererfokus kan tenkes å ha to formål: For det første å anerkjenne minoritetsbefolkningens kulturelle og identitetsbaserte særtrekk ved å støtte deres organisering, og for det andre å fremme integrering ved å favorisere deltagelse i flerkulturelle organisasjoner. Forskningen viser at det er behov for å støtte tiltak som a) reduserer deltagelsesbarrierene i organisasjoner hvor både minoritets- og majoritetsbefolkning deltar, og b) bidrar til å institusjonalisere den «brobyggende» funksjonen. En omlegging av støtteordningen bør ta hensyn til disse integreringsfremmende formålene.
<i>Emneord</i> Frivillig sektor, statlige tilskuddsordninger, innvandrere, integrering